

ORVOSI KÖNYVTÁRAK MEDICAL LIBRARIES

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of Hungarian Medical Library Association

2021. 18. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

KÖSZÖNTŐ / EDITORIALS	3
HÍREK / NEWS	4
<i>A DEENK is indult az „Év Községi Tere 2020” szavazáson</i>	4
<i>Merkely Béla szerint az oltással náthává szelídíthető a vírus</i>	4
<i>A Könyvtári Intézet Könyvtári Minőségfejlesztési Osztálya 2021. január 28-án Győztesek konferenciáját szervezett</i>	4
<i>Felmérés a hazai könyvtárak járványhelyzethez való alkalmazkodásáról</i>	5
<i>Megváltozott az Orosházi Kórház elnevezése</i>	5
<i>A Kiváló Megyei Kórház 2020 címet kapta a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kórházak és Egyetemi Oktató-kórház</i>	5
<i>Ki volt dr. László Elek?</i>	6
<i>A Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége legújabb magyar táplálkozási ajánlása az OKOSTÁNYÉR®</i>	6
<i>Koronavírus kisokos</i>	7
<i>A MTA Orvosi Tudományok Osztálya új hírleveléről</i>	7
MOKSZ / HMLA	8
<i>Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes: Gondolatok ünnepről, jubileumról, rólunk</i>	8
BESZÁMOLÓK / REPORTS	16
<i>Mikos Ákos; Petro Leonárd: Tíz hónapja indult a DEENK podcast műsora</i>	16
<i>Dezső Krisztina: Kaleidoscopehistory a művelődés-, tudomány- és orvostörténet szolgálatában : Beszámoló a 10 éves jubileumi online ülésről</i>	20
COVID-19	27
<i>Horváth Patrik: Könyvtárosok a COVID ellen</i>	27
ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNYEK / REVIEW ARTICLES	29
<i>Dr. Szabó László Gy.: Gyógyszerkémia és gyógyszerészi kémia oktatása a Pécsi Tudományegyetem Gyógyszerésztudományi Karán – személyes emlékek Hideg Kálmán professzor (1934-2018) tiszteletére</i>	29
<i>Dr. Aczél Petra: Szép jövő? – Esszé a jövőkézségekről</i>	36
INNEN-ONNAN / FROM HERE AND THERE	38
<i>Mitykó György: Az elmekórtan művészete. Műalkotások a pszichiátria tárgyköréből</i>	38
LÉLEK-HÚROK / SOUL STRINGS	44
<i>Németh Sándor: Évszakok</i>	44
ÖTLETBÖRZE / BRAINSTORMING	46
<i>Dr. Gracza Tünde: A szakkönyvtárak új feladata a kutatási adatok menedzselése : Beszélgetés Buzsáki György Biggs professzorral a könyvtárak jövőjéről (is)</i>	46
SZERZŐI ÚTMUTATÓ / INSTRUCTION FOR AUTHORS	53
<i>Az Orvosi Könyvtárak rovatai és azok röviden megfogalmazott tartalmi</i>	53
<i>Az Orvosi Könyvtárakba szánt cikkek tartalmi, formai követelményei</i>	54

Kedves Kolléga! Kedves Olvasó!

Igazi színes tavaszi olvasnivaló az Orvosi Könyvtárak 2021. évi első száma.

Kilenc rovatunk telt meg értékes információkkal. Több olyan cikket tudunk most is közreadni, amelyeket az adott szakterület legnagyobbjai írtak vagy véleményeztek. Ez nagyon fontos a számunkra, hiszen öregbítik folyóiratunk hírnevét. Köszönjük Aczél Petra, Buzsáki György és Szabó László Gy. professzoroknak, hogy gondolataikkal megtisztelték szövetségünk hivatalos lapját!

Szerkesztőként az Orvosi Könyvtárak azon számait szeretem legjobban, amelyekben az orvosi/egészségügyi könyvtáros kollégáink is megszólalnak, elmondják véleményüket, megosztják velünk gondolataikat, érzéseiket. Jelen számunkban Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes a decemberben nyomtatott formában is megjelent Orvosi Könyvtárakról küldött visszajelzéseket vette számba.

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy napjainkra a DEENK az egyik leginnovatív könyvtárrá vált. Az ott dolgozó kollégák legújabb szolgáltatásukat – podcast műsorukat – mutatják most be. Reméljük sokan követik majd példájukat!

A kerek évfordulóját ünneplő Kaleidoscope művelődéssel, tudománnyal, orvostörténettel foglalkozó kiadvány első 10 évéről Dezső Krisztina számolt be.

A még mindig tomboló COVID-járvánnyal több rovatunk is foglalkozik. A Hírekben mutatjuk be a folyamatosan frissülő „Koronavírus kisokost”, Horváth Patrik a könyvtárosok ezzel kapcsolatos feladatai közül fogalmazott meg néhányat. Mitykó György a művészet oldaláról közelítette meg a kérdést, Németh Sándor hangulatos fotói az ezen okból felsebzett lelkeinket gyógyítják.

Az Ötletbörze rovat olyan túlélést segítő trükkök, könyvtári jógyakorlatok bemutatásának ad teret, amelyek különösen most lehet szükség, amikor nehéz időket élünk, amikor egyaránt aggódunk könyvtáraink és könyvtárosaink sorsáért. Hiszem, hogy az anyaintézményeinkben keletkező kutatási adatok gondozása egy ilyen út lehet a számunkra.

Akár a most felsorolt témák átgondolásához, akár újabb események gyűjtéséhez, közreadásához kívántunk segítséget nyújtani az Orvosi Könyvtárak rovatainak és azok röviden megfogalmazott tartalmainak közreadásával. Reméljük, hogy böngészésük során kedvet kapnak véleményeik megosztására is!

Jó egészséget kívánok!

Dr. Gracza Tünde

*Dr. Gracza Tünde
szerkesztő*

„A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára (DEENK) is indult az „Év Közösségi Tere 2020” szavazáson, amelyet tizenegyedik alkalommal hirdetett meg az Év Irodája csapata. A <https://azevirodaja.hu/verseny/2020> linken lehetett voksolni február 8-ig. A megmérettetés során azokat a jelentkezőket díjazták, akik új értéket teremtve formálják az irodapiacot, a munkáltatói kultúrát.

2020. szeptemberében adták át olvasóinak megújult könyvtári tereket. Az összesen csaknem 400 millió forintos ráfordítással megvalósult beruházásnak köszönhetően a 21. század elvárásainak megfelelő, megújult infrastruktúrát alakított ki az intézmény. *„Egy olyan modern és innovatív közösségi teret álmodtunk meg, amelyben otthonosan érezhetik magukat a látogatóink”* – mondta el Karácsony Gyöngyi főigazgató, majd hozzátette: *„Ez a két jelölés is azt mutatja számunkra, hogy egy minden elemében „trendi”, jövőbe mutató könyvtár fejlődik a Debreceni Egyetem falai között”*. A versenyen a DEENK a kivitelező Vivax Irodabútor Kft-vel közösen indult.”

Forrás: <https://hirek.unideb.hu/hu/node/24665>

„Az oltással náthává szelídíthető a vírus. Dr. Merkely Béla elmondta, hogy a Semmelweis Egyetem orvosainak 99,9 százaléka védett, vagyis vagy beoltották, vagy átesett a koronavírus fertőzésen. Ugyanez az arány a szakdolgozók esetében 87 százalékos. Az egyetem munkatársai csütörtöktől vasárnapig több mint 15 ezer, idősotthonban dolgozó és lakó magyar állampolgárt oltanak be, és várják a

további feladatokat. Hangsúlyozta: ha valakit beoltanak, onnantól kezdve szinte százszázalékosan elkerülheti a súlyos lefolyású megbetegedést, ha a védettség kialakulása után találkozik a vírussal, akkor az egész folyamat egy náthává szelídulhet esetében. Dr. Merkely Béla szerint fontos, hogy minél gyorsabban oltsák be az ország lakosságát. A rektor beszélt a kínai Sinopharm oltóanyagáról, amely technológiájában olyan, mint az influenza elleni vakcina, vagyis előlt vírust tartalmaz. Ez az a módszer, amit már ötven éve alkalmaznak, és jelentős tapasztalat van róla.”

Forrás: <https://mediaklikk.hu/>

„A Könyvtári Intézet (KI) Könyvtári Minőségfejlesztési Osztálya (KMO) azzal a kettős célkitűzéssel szervezte meg a január 28-ai *Győztesek konferenciáját*, hogy lehetőséget adjon a *Minősített Könyvtár* cím és *Könyvtári Minőségi Díj* pályázatok 2020-as díjazottjainak a bemutatkozásra, és hogy az elhang-

zott előadások ösztönzést nyújtsanak a hallgatóságnak a minőségmenedzsment bevezetésére, vagy akár a cím és a díj megpályázására. A Minősített Könyvtár cím és Könyvtári Minőségi Díj pályázatok lezárulta és a címek és díj átadása után a KI KMO egy konferencia keretében, 2021. január 28-án 10 órai kezdettel köszöntötte és ünnepelte a

2020-ban győztes könyvtárakat. A 10 nyertes könyvtár közül négyet választottak ki, hogy ossza meg a hallgatókkal pályamunkájának egy-egy kiemelt témáját. Kovács Béla Lóránd (Méliusz Juhász Péter Könyvtár, Debrecen) *A mérésen alapuló döntéshozatal*, Berta Gyuláné (Tóth Menyhért Városi Könyvtár, Mórahalom) *Proaktivitás a partnerkapcsolatokban*, Szépvölgyi Katalin (Óbudai Platán Könyvtár, Budapest) *Zöld könyvtár a mindennapokban*, Rakonczás Szilvia (Békés Megyei Könyvtár, Békéscsaba) *A Digilabor és a BékésWiki innovációk fenntarthatósága* című előadásokat hallgathatták az érdeklődők.”

Forrás: KATALIST

„Az Országos Széchényi Könyvtár keretében működő Könyvtári Intézet (KI) 2021 januárjában reprezentatív kérdőíves felmérést végzett a hazai könyvtárak járványhelyzethez való alkalmazkodásáról, amelyhez kapcsolódott egy kisebb kiegészítő adatgyűjtés is a határon túli magyar könyvtárak körében. Az összesen több mint hétszáz könyvtár adatait feldolgozó elemzés egyik legfontosabb megállapításai, hogy intézménye-

ink gyorsan, kreatívan, a nemzetközi jó gyakorlatokat figyelembe véve reagáltak a rendkívüli kihívásra, innovatív megoldásokkal jelentek meg elsősorban az online térben, a digitalizáció az online tartalomszolgáltatás alapját képező tevékenységgé vált, a figyelem előterébe került az állománymenedzsment, és a legtöbb hazai könyvtár legalább három területen bővítette szolgáltatási palettáját. Ez utóbbi megállapítás igaz a megyei hatókörű városi könyvtárak közel 90, a városi könyvtárak 80, a felsőoktatási könyvtárak 70, valamint a községi könyvtárak, az ellátott szolgáltatóhelyek és az országos szakkönyvtárak több mint 50%-ára.”

Forrás: <https://ki.oszk.hu/node/10139>

„Megváltozott az Orosházi Kórház elnevezése. Új neve: Dr. László Elek Kórház és Rendelőintézet Orosháza
Címe: 5900 Orosháza, Könd u. 59.

A könyvtár új neve: Dr. László Elek Kórház és Rendelőintézet Orosháza Orvosi Könyvtár”

Forrás: Antal Mihály könyvtárvezető

„A Kiváló Megyei Kórház 2020 címet kapta a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kórházak és Egyetemi Oktatókórház. A neves egészségügyi szakemberekből álló zsűri a Medicina 2020 online díjátadóján nevezte meg a legjobbak között az intézményt. Dr. Szondi Zita főigazgató-helyettes, orvosigazgató a következőképpen kommentálta az elismerést: „a 2020 rendkívüli év, idén először online adták át az egészségügyi szolgáltatóknak,

az egészségipar szereplőinek, illetve orvosoknak meghirdetett pályázatokon odaítélt Medicina díjakat. Országos elismertséget jelent ez a gyógyításban, az ápolásban, a gyógyító

munka szervezésében. A zsűritagok a döntésnél az emberi erőforrások rendelkezésre állását, a gazdálkodás és az eszközfejlesztések hatékonyságát is figyelembe vette. Ez a díj minden dolgozónk elismerése, aki hittel, önfegyelemmel, bölcsességgel gyógyít és ápol, a háttérben segít, végzi a mindennapok olykor leterhelő munkáját. Szeretném, ha ez az elismerés erőt adna munkatársaimnak abban, hogy a legnehezebb helyzetben is helyt tudjanak állni és támogassák a betegek gyógyulásba vetett hitét.”

Forrás: <https://www.nyiregyhaza.hu/>

„2021-től az 50 éves Orosházi Kórház dr. László Elek nevét veszi fel. Az utódok így szeretnének tisztelni 1869-1919 között Orosházán gyógyító községi orvos előtt. Dr. László Elek munkásságának évtizedei alatt rengeteget tett a településen és a környéken élők egészségéért. Felismerte, milyen nagy jelentősége van egy település életében a gyógyító intézménynek. Ezért választották őt a kórház névadójának. „Az intézmény vezetőjeként bizonyosan állíthatom, mindent megteszünk, hogy méltó utódai legyünk” – mondta dr. Duray Gergő, igazgató.”

Forrás: <https://oroscafe.hu>

gesebb táplálkozási szokások kialakításához a gyerekeknek és a szüleiknek. A gyermekek optimális növekedéséhez, testi, lelki és értelmi fejlődéséhez nélkülözhetetlen az egészséges táplálkozás. Az étrend minősége jelentősen hozzájárul aktuális egészségi állapotukhoz (pl. vashiány, fogszuvasodás, túlsúly), hatással van a szellemi teljesítményükre, amely befolyásolja a tanulási képességeket, a koncentrációt és az iskolai teljesítményt. A viszonylag rövid idő alatt lezajló lendületes testi és mentális fejlődés nagy energiabevitelt igényel, és számos fontos tápanyagból is több szükséges a szervezetünk számára ebben a periódusban. Mindemellett erre az időszakra tehető az egyéni életmód, azon belül is a saját táplálkozási szokások kialakulása is. Meggyőző bizonyítékok igazolják azt a tényt, hogy a gyermekkorban megnyilvánuló nem fertőző krónikus betegségek sok esetben egész életén át végigkísérik az egyént. A korai életévekben fogyasztott táplálék minősége hatással van a testösszetételre, a fizikai és kognitív állapotra felnőttkorban is. **Okostányért gyerekeknek!** A Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége által 2017-ben iskoláskorú gyermekek számára létrehozott új táplálkozási ajánlás az OKOSTÁNYÉR® végigvezeti a 6-17 éves gyermekeket és szüleiket az alapvető élelmiszercsoportokhoz kapcsolható legfontosabb táplálkozási tanácsokon. Emellett a megfelelő folyadékbevitelre,

továbbá a zsír-, cukor- és sóbevitel mérséklésére vonatkozó útmutatás is megfogalmazódik, így adva iránymutatást egy napi étrend ajánlott összetételéről. Természetesen nagy különbség van például egy 6 éves, egy 10 és egy 17 éves energiaszükséglete között, de az alap, amelyet itt láthatnak, a legfontosabb összetevőket tükrözi minden korosztály számára. Használjuk tehát okosan és győzzük meg erről gyerekeinket is!”

„Folyamatosan frissülő *Koronavírus kisokos* készített és szerkeszt három biológus: Kozák Eszter (Természet-tudományi Kutatóközpont és ELTE Immunológiai Tanszék), Mokos Judit (MTE-ELTE Elméleti és Evolúciós Ökológiai Kutatócsoport és ELTE Növényrendszertani, Ökológiai és Elméleti Biológia Tanszék) és dr. Zámbo Boglárka (Department of Translational

Medicine and Neurogenetics, Institute of Genetics and Molecular and Cellular Biology (IGBMC), Illkirch, Franciaország). Munkájukat dr. Somogyi Éva kardiológus, aneszteziológus, dr. Várdi Katalin pulmonológus, dr. Mezei Tamás Róbert matematikus, (Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet) és Tóth István János közgazdász (Közgazdaságtudományi Intézet) segítik. A <https://koronavirus-kisokos.eu/> oldalon elérhető „Kisokost” a környezetükben élők számára készítették, de mára valamennyiünk számára hasznos forrássá vált. A **Kezdőlapon** elhelyezett témakörök – COVID protokollok, Járvány, A vírusról, A betegségről, Kockázat, Kórházi ápolás, Koronavírus és gyerekek, Fertőtlenítés, Maszk, Tesztelés, Kísérleti kezelés, Védőoltás, Minden kérdés és válasz – bőséges információkkal szolgálnak, megbízhatók. Az ezekben elhelyezett cikkekben hivatkozások találhatók, melyekre kattintva egy másik – azt magyarázó – szöveghez lehet eljutni. A „Kisokos” **Címkék** rovata olyan címkefelhőt kínál, melynek szavai nem csak a téma fontosságára utalnak, de az őket magyarázó oldal kapcsolójaként is szolgálnak. A „Kisokos” ismertetésének írása pillanatában (2021. 02. 11. 11:17) a **Friss tartalom** legutolsó kérdésköre a 2021. 02. 10. 22:22-kor módosított *Mit jelent a gyakorlatban itthon a nyájimmunitás? Hány embert kell beoltani hozzá?* A **Hivatkozások** tanúsága szerint a honlap készítői bőséges és megbízható irodalmat közölnek és használnak fel.”

„A MTA Orvosi Tudományok Osztálya kiemelt feladatának tekinti, hogy az orvostudomány legújabb felismeréseire felhívja az orvosi szakma művelőinek és a szakmán kívüli érdeklődőknek a figyelmét. Ezért havi rendszerességgel hírlevelet fognak megjelentetni, s az MTA honlapja, a média és a szakmai társaságok közvetítésével az érdeklődőkhöz eljuttatni. Napjainkban életünket és gondolatainkat a COVID-19-járvánnyal kapcsolatos hírek uralják, ezért a hírlevelek tartalmát is egyelőre az ezzel a témával kapcsolatos tudományos hírek alkotják majd. E COVID-hírlevelek szerkesztésére Jakab Ferenc virológust, az MTA doktorát, a PTE tanszékvezető professzorát, a Virológiai Nemzeti Laboratórium vezetőjét kérték fel.”

Forrás: <https://mta.hu/>

Gondolatok ünnepről, jubileumról, rólunk *Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes*

Békés Megyei Központi Kórház Orvosi Könyvtára – Gyula

E-mail: g.tolgyag@gmail.com

Az előzmények

Az elmúlt évben kitört pandémia – elsöpörve addigi megszokott életünk minden velejáróját – félelemben, szorongásban, karanténban, home office-ban tartott mindenkit, így hát a mi orvosi könyvtári hálózatunknak is valamennyi közösségi és szakmai programról le kellett mondania. Annál inkább szomorú ez, mert 2020-ban, a Nemzeti összetartozás évében nagyon készültünk ennek az összetartozásnak a megélésére, erősítésére. Hagyományos, éves konferenciánk témái, tervezett programjai is erre utaltak. Aztán maradt minden és mindenki otthon! Még elnökségi üléseink is több alkalommal az online térben zajlottak, a MOKSZ Alapszabály szerint kötelezően előírt szavazás is megbízásokkal felruházott tagjaink által történt. Így hát elmaradt a sokunk számára egyetlen lehetőségként megélhető találkozás távoli kollégáinkkal, elmaradtak a színvonalas szakmai előadások, a köztük adódó – barátokkal, kollégákkal folytatott – beszélgetések, és bizony az „évfordulós” könyvtárosok köszöntése, jutalmazása is.

Szövetségünk elnöksége valahogyan kárpótolni szeretne volna tagjait mindezekért. Erősítette a szándékot a közelgő karácsony és egy szép jubileum is, ezért hát megszavaztuk, hogy útnak indítjuk minden MOKSZ-könyvtárunknak és minden elérhető nyugalmazott, egykori kollégánknak karácsonyi ajándékunkat, az Orvosi Könyvtárak 2020. évi utolsó, egyben jubileumi, **nyomtatott** számát.

A csomagolás pillanatai

Az elhatározástól a megvalósításig izgalmas út vezetett. Gyors „versenytárgyalás” után a gyulai Schneider Nyomda legkedvezőbbnek ítélt ajánlatát fogadtuk el. Lévén magam is gyulai lakos, magától értetődő volt, hogy vállalom a postázás örömteli feladatát. A több

mint 120 boríték kézzel írt címzése, a csodaszép kiadvány és a hozzá tartozó, karácsonyi jókívánságot tartalmazó kártya csomagolása közben – narancs-, fahéj- és szegfűszegillat mellett – a karácsonyi készülődés valódi izgalmát éltem át.

A kulisszák mögött

Ahogy érkeztek az írások, a rövid hírektől a hosszabb lélegzetű, értékes tanulmányon át a karácsonyra hangolódást segítő testi és lelki muníciókig, már láttuk, hogy valóban ünnepi szám készülődik – köszönhetően vállalkozó szellemű, írásra hajlandó szerzőinknek. Jubileumi számunkban végigvezettük Olvasóinkat az Orvosi Könyvtáros című folyóirat 60 éves történetén, amely egyben hivatásunk jelentősebb állomásait is felidézi. Rövid híreinket is beárnyékolta a világjárvány, ugyanakkor a könyvtárainkból, vagy azokról érkezett hírek némileg enyhítették szorongásunkat. A közelgő karácsonyra hangolódást igyekezett segíteni néhány ünnepi recept, a korábbi évek emlékét idéző – a járványhelyzet miatt 2020-ban elmaradt hagyományos adventi találkozó helyett összeállított – kedves képgyűjtemény, és néhány, életünk nehéz pillanatain átsegítő bölcs gondolat. Született ebben a számunkban egy – a nemzeti összetartozás szellemiségét idéző –, közösségünk összetartozásának fontosságára figyelmeztető gondolat és egy új rovat is. Előbbi a világjárvány miatt 2020-ban sokat emlegetett nyájimmunitás egy másik vetületére mutat rá, utóbbi, az új rovat – Érdekességek címen – a körülöttünk történő olyan ismeretekről, eseményekről számol be, melyekre talán sokan nem bukkantak rá a világhálón, de mint utóbb kiderült, örömmel, érdeklődéssel olvasták. Az új rovat mindjárt két ilyen témával debütált: Vízvári Dóra a 2020-as orvosi Nobel díj átadása kapcsán a díj történetének érdekes válogatását tette közzé, magam pedig egy kevésbé ismert évforduló kapcsán a joghurt történetének ösvényein kalandoztam. Mindkét témához érkezett pozitív visszajelzés:

„A Nobel-díjasokról szóló írás is nagyon tetszett, csak az irodalmi Nobel-díjasok közül Szolzenyicint hiányoltam” (Dr. Ostorharics Györgyné Kati – Győr)

„Én több, mint 30 éve nem élek tejtermékkel, csak sajttal és laktózmentes tejföllel, de már majdnem kedvem lett egy kis joghurthoz a cikktől!” (Pogányné dr. Rózsa Gabriella könyvtárvezető – Bp.)

Közösen a fejlődésért

Úgy gondoltuk, a nyomtatott, kézbe vehető tartalom talán erősíti a visszajelzés szándékát, ami az ajándékozás öröme mellett hasznos hozadéka szerkesztői munkánknak, hiszen így fény derülhet Olvasóink igényeire, kívánságaira, elégedettségére vagy épp annak hiányára. Mindez nagyon fontos iránytű az elkövetkező számok szerkesztéséhez. Felkértük hát könyvtárainkban dolgozó, továbbá már nyugalmazott kollégáinkat, hogy osszák meg velünk a folyóiratunkról kialakult véleményüket (a nekem címzett üzenetek magyarázata, hogy azok az általam küldött felkérésekre érkezett, szó szerinti válaszok).

Kérésünket meghallva többen is reagáltak. A karácsony előtti csúcsforgalomban néhol a szokásosnál picit lassabban, de végül mindenhová megérkezett a MOKSZ-ajándék, ennek ütemében érkeztek a visszajelzések is. Ki-ki ízlése, habitusa szerint fejezte ki köszönetét és véleményét, melyet ezúton is hálásan köszönünk!

Voltak, akik azonnal reagáltak és fotóval illusztrált köszönetük mellett javaslataikat is mellékeltek levelükhöz. Az első ilyen levél Nyíregyházáról érkezett, ahonnan a megyei kórház orvosi könyvtárának teljes csapata felsorakozott (a kor „szellemének” megfelelően, maszkban!) egy fotóra, illusztrálva, hogy megkapták az ajándékot, ezzel együtt az alábbi gondolataikat küldték el:

„Mi szívesen olvassuk továbbra is a könyvtárainkról, kollégáinkról szóló, személyesebb hangulatú írásokat, de a szakmai, tudományos cikkeket is.

Én nagyon örültem a nyomtatott számnak, az online verziót is mindig kinyomtatattam színesben az informatikán, hogy ki tudjuk tenni olvasásra a könyvtárba. Tehát mindkét verziót elfogadjuk, ahogy a többség dönt, és az anyagiak engedik.

Konkrétan, amit szívesen látnánk a lapban még (pl. az alábbi témákban), hiszen nem tudunk továbbképzéseket tartani:

1. *hogyan mérhető a tudományos tevékenység?*
2. *tudományometriai adatok fontossága, ingyenes források hitelessége*
3. *tudományos publikálás hatékonyság*
4. *szakterületi folyóiratrangsor az MTMT-ben - hozzáférhetőség*
5. *10 legfontosabb közleményt hol tudom megállapítani?*
6. *Miért fontos az első és utolsó szerző?*
7. *Szakirodalom kereséshez (magyar-nemzetközi) források, tippek-trükkök, hiszen nem mindig naprakész a kereső.*
8. *Külön köszöntjük az egészséges táplálkozással kapcsolatos cikkeket. Ehhez hozzá tudnánk járulni úgy, hogy az egyik dietetikusunk szívesen írna cikkeket a lapunkba.*

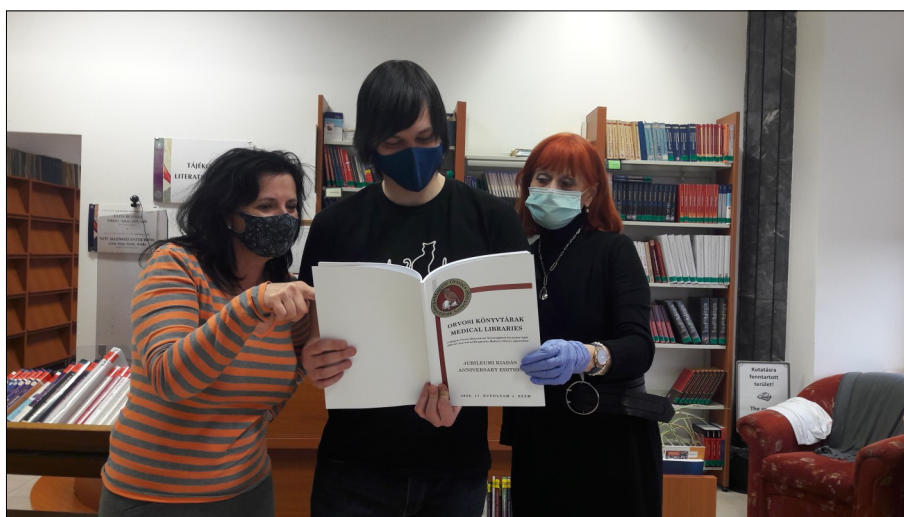

Köszönjük! Gyöngyvér és Csapata”

Aztán jöttek sorra a többiek. Volt, aki fotójával pontosan kifejezte szándékunkat: a karácsonyi ajándékot és egy boldog mosolyt.

Dezső Krisztina osztályvezető – PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont Történeti Gyűjtemények Osztálya

*Szidun Lászlóné, Horváth Patrik, Móritzné Simon Annamária,
PTE ETKK Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár*

Sopronból is üzentek nekünk:

„Nagy örömmel fogadtam a Karácsony előtt megérkezett OK nyomtatott Jubileumi kiadványát. Köszönet érte, köszönet a tartalmas olvasmányért. Szeretném a későbbiekben is az OK nyomtatott számait megkapni.

Üdvözlettel:

*Rejpál Noémi
Állami Szanatórium Sopron
nyugdíjas könyvtárosa”*

Szövetségünk 2018-ban leköszönt elnöke, Dr. Palotai Mária aktív éveiben végig jelen volt kiadványunk életében. Elnökké választásától (2015) minden megjelenő számunkhoz Ő írta a bevezetőt, méltatva egyben az olvasásra kínált írásokat. Most, nyugdíjas éveiben is rendszeresen figyelemmel kíséri kiadványunkat, véleményez, ötleteket ad, bátorít, sőt publikál is. Jubileumi számunkban is megjelent egy szívet melengető írása, amely hűen tükrözi egyéniségét és bölcs életszemléletét. Jubileumi számunkról a következőket osztotta meg nekem írt levelében:

„Ágikám! Nagyon gazdag (szokás szerint) ez a jubileumi szám, érdekes, informatív cikkeket tartalmaz. Az Általad leírtakat örömmel olvastam, a bevezető, összefoglaló írásod jól bemutatja a hullámvölgyeket, - hegyeket, amiket átélt a szakmánk. Az Őrtüzekkel teljes mértékben egyetérték! Mindent meg kell próbálni, még a reménytelennek tűnő kísérleteket sem szabad feladni! Grigorovról nem volt semmi információm eddig, pedig szeretem a kefirt (igaz, hogy a natúr joghurtot nem nagyon eszem, csak az ízesítetteket!).

A történeti cikkeket mindig nagy érdeklődéssel olvasom, a Patkovics József könyvgyűjteményéről szólót nagyon élveztem, egyrészt mert én is jártam a Klimó könyvtárban, másrészt nagyon sok szempontból elemezte az állományrészt, a korszak is nagyon izgalmas. Talán egy kicsit hosszú lett a cikk, bár nem tudom, hogy érdemes lett volna-e két részletben megjeleníteni? Lehet, hogy nem, de valószínű, hogy sokakat visszaretentett az írás hosszúsága”

Dr. Palotai Mária

A szombathelyi Markusovszky Kórházban dolgozó Szigetvári Katalint sokan szűkszavú, röviden, tömören, néha már-már nyersen, de mindig lényegre törően fogalmazó kolléganőnek ismerjük. Ezért különösen örültem az alábbi „bőbeszédű” levelének, javaslataival és kritikáival együtt:

„Kedves Ági,

röviden válaszolok a folyóirattal kapcsolatos meglátásaimról:

- legyen nyomtatott példány (amíg idős korosztály is létezik köztünk). Szerintem jobb, mint online. Mivel nem csak a szemünkkel érzékelünk, ezért jobb kézbe venni a fontos dolgokat. A saját kinyomtatás nem azonos a nyomtatottal, mert nem kezelhető rendesen. A saját nyomtatás is pénzbe kerül: nem csak papírba, hanem gép, patron, szerviz stb.*

- *ez az ünnepi szám nagyon ünnepre sikeredett. Ha rendszeresen megjelenik nyomtatva, mindenképp gazdaságosabb kivitel kell, és praktikusabb! Értem alatta: kisebb betűméret (de nem apró!!), sűrűbb sortávolság. Nem kell ez a fényes vastag papír se. Csak a terjedelmet növeli, és a súlyt. Nedvességre nem tudom, mennyire ragad össze véglegesen – tehát normál papírra kéne nyomni. Ha valami jó – az a tartalom miatt az; a mi esetünkben, mivel nem művészeti kiadvány készül, csak zömmel szöveges – ezért nem kell túlfejlesztett papír.*
- *jók a receptek, de szerintem Dunát lehet rekeszteni, annyi van mindenütt. Ember (dolgozó nő) nincs, aki győzné. Se követni, se elkészíteni. Az egészséges kaják fontosak; el lehet képzelni – ha nincs elég más tartalom – 1-1 korszerű kaját.*
- *a tartalom: több praktikus dolog kellene a napi munkához. Főleg állományépítésre, -megtartásra gondolok. Összehangolni, hogy kik, mit, milyen időszakét őrzik. Mit, mennyit tud vállalni rendes elhelyezéssel. Pl. kongresszusi anyag, reklámszerű gyógyszerismertető orvosoknak stb.*
 - * *felmérni, hogy hol, mennyi időben hányan dolgoznak. Kórház méret és típus szerint.*
 - * *felmérni, hogy mekkora a fluktuáció.*
 - * *felmérni, hogy az állomány mekkora része rendelkezik eü. végzettséggel, mekkora orvosi könyvtári gyakorlattal, vagy csak épp belecsöppent valahonnan a szakkönyvtárba. Ez a probléma az újaknál jelentkezhet, főként, ha egyedül végzi a munkát.*

Most ennyi.

Üdv, Kata, Szo19”

Katát (sajnos) megnyugtathatom, hogy a jubileumi számunkhoz hasonló ünnepi kivitelű nyomtatott szám belátható időn belül nem várható! Sőt, „normál papírra” nyomtatott sem – az általa is említett anyagi vonzat miatt. Nem tervezzük továbbá a receptgyűjtemény irányába történő profilváltást sem, eddig mindössze két alkalommal tettünk közzé recepteket, mert úgy gondoltuk, helye van az adott időben: egyik a home office első hullámában tapasztalt elhízások okozta pánik kezelésének segítése, a másik a karácsony volt. Ennél több szerkesztőségünk tervei között sem szerepel recept témában, hacsak nem lesz ismét „rendkívüli helyzet”, ami indokolja ezt. Könyvtáraink állományának, könyvtárosaink fluktuációjának, képzettségének, munkaidejének felmérésével kapcsolatos felvetése azonban nyitott kaput dönget, hiszen az elmúlt évben komoly ilyen jellegű felmérés történt hálózatunkban, melyről Vízvári Dóra tíz oldalas elemzést tett közzé kiadványunkban (2020; 17 (3): 6-17. p). Abban viszont egyetértünk, hogy a mai, rendkívül gyorsan (és ránk, orvosi könyvtárosokra nézve sajnos rossz irányban) változó világban hálózatunk helyzetének folyamatos követése közös érdek! Katának igaza van – ahogy Nyíregyházáról Bedéné Gyöngyvér is megemlítette javaslataiban –, a napi könyvtári tevékenységekkel foglalkozni valóban nagyon fontos és hasznos, már ha van, aki megírja! Ezért is kérjük szerkesztőként újra és újra, hogy írják meg könyvtárosaink a mindennapi rutinnal kapcsolatos tapasztalatokat, ismereteket, észrevételeket a kollektív hasznosítás szolgálatában. Sokkal

többet kell(ene) tudnunk egymásról ahhoz, hogy szakmai, emberi segítséget adhassunk egymásnak. A képzés, továbbképzés valóban nagyon fontos, ami persze szellemi kapacitást (tananyagot, oktatót és közlési hajlandóságot) igényel, de a legtöbbet és leghatékonyabban egymástól tanulhatunk! Könyvtáraink országszerte a tapasztalati tudás kincsesbányái, miért ne élnénk vele?

Konklúzió

Nagy tapasztalata a jubileumi szám kapcsán indított közvélemény-kutatásunknak, hogy van egy korosztály, amelynek készítése van a véleménynyilvánításra. Ezek a nyugdíjasaink. Tudom, most sokan egyszerre vágják rá: persze, hiszen nekik van rá idejük! De én azt gondolom, hogy nekik nem csak idejük van, hanem valami más is: igényük. Még mindig dolgozik bennük a jobbító szándék, a tudásvágy, az érdeklődés és a kapcsolatok ápolásának igénye. Ezt bizonyítja az a levél is, amely személyes hangvétellő ugyan, mégis jól tükrözi az előbb említetteket:

„Kedves Ági!

Szeretnék gratulálni neked ahhoz a nagy munkához, amit összegyűjtöttél az Orvosi Könyvtáros indulásától az utolsó számig. Nem fényezni akarlak, de nagyon szép munka. Mindig figyelemmel kísértem a szaklapokat, ezért gondoltam, hogy írok neked, és köszönöm!

Én régi könyvtáros vagyok (voltam). Nagyon szerettem az olvasóimat, ott segítettem nekik ahol tudtam. Több mint 10 évig voltam az építőipar központi könyvtárában (ÉTK), majd a Ganz-MÁVAG-ban 10 évig és utána a SOTÉ-n (1982 decemberétől 2010 januárjáig). Nagyon érdekelne, hogy azok a kollégák, akik még szakkönyvtárakban maradtak, hogyan vésszék át azt, hogy az olvasók mindent online láthatnak. Szükség van-e az Ő tudásukra, erről szívesen olvasnék. Sok szeretettel üdvözöllek: Prepok Ferencné (Piroska)”

Hát ilyenek a mi nyugdíjasaink.

Végül azt a levelet idézem, melyet üzenetként is szánok: nekünk, szerkesztőknek, a könyvtáros társadalom minden aktív tagjával közösen viselt felelősségünk, hogy egykori, ma már nyugdíjasként élő – vagy már nem élő – kollégáinkról sosem feledkezzünk meg! Ők azok, akik közül sokan kiszorultak az elektronikus információs csatornákból, az online világból, vagyis a kapcsolattartás lehetőségéből. Ők azok, akiknek egy üzenet, egy apró gesztus – pl. az a folyóirat, amely hivatásuk szép emlékeit idézi fel bennük, amely gyakorlatilag életük nagyobbik feléről szól –, sokkal többet jelent, mint még aktívan tevékenykedő kollégáinknak. Amikor egy fiatal kolléga ma kézbe vesz könyvtárában egy könyvet, talán még annak az egykori könyvtárosnak a kézírását látja rajta, aki címkézte, leltározta azt a könyvet. Az ő keze nyomát őrzi a régi, kézzel írott leltárkönyvek, naplók, a polcokon sorakozó könyvek, a sok évtizedes bekötött folyóiratok és még ki tudja, mi minden. Őszintén: kinek és hányszor jut ez ma eszébe? Rohanunk a korral, miközben ugyanilyen tempóban felejtünk. Elfeledjük azokat, akik már nem részei mindennapjainknak. Pontosabban nem vesszük észre, hogy azok, mindig is azok lesznek, mert – így vagy úgy – otthagyták kézjegyüket

könyvtárunkban. Akik szerényen visszavonultak és elnézést kérnek, ha még vannak ötleteik. Meghatódnak, hogy még megkérdezzük űket. űszintén tudnak örűlni, ha gondolunk rájuk. Legalább negyedévente.

„Kedves Ági!

Köszönűm a folyűiratot! Sokat jelent, hogy gondolatok rám, hiszen 30 éve már nyugdíjban vagyok.

Nem tudom, hogy egy ilyen öregasszonyt érdemes-e meghallgatni és nem gondoltam, hogy egy ilyen öregasszony képére is kíváncsiak vagytok!!!!

Kérlek, felejtsd el, ha soraimmal zavartalak.

A Kiadvány igazán MINűSÉGI! Tetszettek az írások is.

Az jutott eszembe, hogy esetleg lehetne a klinikákról sorozatot írni.

Pl. hogy a városmajori kis szanatóriumból hogy nűtt ki épűletileg is, de hírnévben is az, ami most! Ne haragudj az ötletemért!

Még egyszer nagyon köszönűm és mielőbbi covid-mentes idűket kívánok. Talán túléllem és még utazni is tudok, hogy találkozhatunk.

És hálás vagyok, hogy nem felejtettetek el!!

Mindenkinek jó egészséget kívánva:

Szoti”

Dr. Szotáczy Mihályné Kudász Ildikó – Pécs

Mit is mondhatnék erre?

Köszönűk az elűttűnk járűknak, hogy voltak, vannak, lesznek nekűnk!

Tíz hónapja indult a DEENK podcast műsora

Mikos Ákos – Petró Leonárd

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

E-mail: lpetro@lib.unideb.hu

2021-re a podcast műfaja széleskörben ismertté és elfogadottá vált. Akkor, amikor Áder János köztársasági elnök, a Magyar Katolikus Egyház, vagy a Külügyi és Külgazdasági Intézet is műsort indít, sőt a miniszterelnök pénteki rádiós interjúinak is podcast csatornát alapítanak, nem az a kérdés, hogy van-e létjogosultsága a műfajnak, hanem hogy mikor válik a formátum elsöprően népszerűvé?

Ennek a trendnek, illetve a 2020 tavaszán kialakult helyzetnek köszönhetően vágott bele a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár egy saját podcast műsor fejlesztésébe.

Mi az a podcast?

A "Podcast" szó az "iPod" és a "broadcast" (jelentése: közvetít, sugároz) szavak összeolvadásából keletkezett. A podcasting technológia lehetővé teszi digitális hang-, videó- és más állományok sorozatszerű közzétételét az interneten, úgy, hogy a felhasználók feliratkozhatnak az adott műsor epizódjait tartalmazó csatornákra – írja a Wikipédia oldala.

A hangsúly a podcastingben a sorozat jellegen van, amely szabályos időközöket és kiszámítható, előre kommunikált epizód-mennyiséget jelent. Ráadásul az eredeti kiindulópont-hoz képest a podcastok mára nem csak letöltést követően, hanem az internet egyre szélesebb – és jobb minőségű – elterjedése miatt azonnali módon is hallgathatók a legnépszerűbb felületeken (Spotify, Apple Podcasts).

Mostanra csak a Spotify-on másfél millió műsor érhető el különböző nyelveken, amihez képest a hazai kb. 350-400 műsoros felhozatal még népszerűségi arányosan is kiaknázatlannak mondható. A legnépszerűbb hazai, tematikus műsorgyártóknak szervezett Facebook-csoportban is mindössze 750-en vannak. Olyan terület ez tehát, ahol a fejlődésnek még széleskörű, jól kiaknázható lehetőségei vannak.

A pandémia-helyzettel is szoros összefüggésben 2020 tavaszán hazai környezetben is szemmel láthatóan sok új műsor született, és a DEENK is ekkor indította saját műsorát. Ám a sok, rövid életű próbálkozással ellentétben a könyvtár podcastja 10 hónappal később is él, epizódjait csaknem ezer alkalommal indították el.

Miért indítottunk podcastot?

A kommunikációs trendek követése mellett két alapvető célunk van a műsorral. A járványügyi intézkedések nyomán a könyvtári terekbe szervezett rendezvényeink nem valósulhattak meg. Ezek közé tartozott a pár hónappal korábban indított Könyvpatika nevű rendez-

vénysorozat is. A podcasttal elsődlegesen az így elmaradt találkozókat szeretnénk volna pótolni, s egyúttal egy maradandóbb, szélesebb körben elérhetővé váló közegbe átmenteni azokat.

A fenti közvetlen cél mellett általában is szeretnénk a tágabb értelemben vett közönség számára is érdekesen és könnyen befogadható módon bemutatni könyvtárunkat, egyetemünket, az itt folyó tudományos munkát, közösségi életet, így erősítve az intézmény harmadik missziós célkitűzését.

Az AudMax és annak első fél éve

A műsor a keresztségben a Debreceni Egyetem főépületében található, mindenki által jól ismert előadóterem, az Auditorium maximum után kapta az AudMax nevet, mert úgy gondoltuk, hogy e hely szellemisége találkozik a műsoréval is.

Kezdetben egy határozott és a hazai podcast közegben is egyedülálló koncepcióval indítottuk a műsorunkat, amely – mint említettük – a Könyvpatika kezdeményezésünkhöz kapcsolódott szervesen.

Könyvpatika

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára az intézmény Mentálhigiénés és Esélyegyenlőségi Központjával közösen könyvek különleges válogatását hozta létre. Egy olyan polcot alkottunk, amelyek egészében, vagy egy-egy fejezetével segíthetik hétköznapijaidat.

Keressd a könyveinket és összegyűjtött e-dokumentumainkat a weboldalunkon található listában, és ha megszólított az egyik kölcsönződ, vagy nyisd meg online hogy Neked is segíthessen a Könyvpatika.

Jó feltöltődést kívánunk!

Depresszió, szorongás

A második szelekciónkban a depresszió és a szorongás, valamint az abból történő kilábalásra fókuszáltunk.

[Nyomtatott könyvek](#)
[Podcast](#)
[Egyéb, hasznos gyűjtemények](#)

Az idő és te

Az első válogatásban mindannyiunk egyik legnagyobb erőforrásával az idővel és annak hatékony, személyes és mély megélésével foglalkozunk.

[Nyomtatott könyvek](#)
[Podcast](#)

A Könyvpatika egy jól bevált külföldi gyakorlat példáját követve azt a célt tűzi ki, hogy könyvekkel támogassuk a Debreceni Egyetem polgárait mindennapjaik menedzselésében. Egyre többet hallani arról, hogy főként a diákok nehezen tudják feldolgozni, megoldani a

problémáikat, de szakemberhez nem, vagy csak későn fordulnak. Ebben az esetben (is) jó segítséget nyújthat a könyv. A Debreceni Egyetem Mentálhigiénés és Esélyegyenlőségi Központ (DEMEK) pszichológusaival közösen hoztunk létre egy speciális szak-, és tájékoztató könyvválogatást, amelyet a fizikai tereinkben és az online felületeinken egyaránt elérhetővé tettünk. A könyvekhez külső, népszerű blogfelületen szakemberek által írt tartalmak és a könyvtárba szervezett kerekasztal-beszélgetések kapcsolódnak, ahol a különböző tudományterületek képviselőivel közösen dolgozzuk fel a választott témakört. Első témakörünk az „Idő és Te”, így a Könyvpatika első válogatása mind az időmenedzsment, a hatékony időgazdálkodás, a slow-mozgalom, a mindfulness témakörét öleli fel.

A kialakult járványhelyzet azonban lehetetlenné tette a kerekasztal-beszélgetések lebonyolítását és a kiválogatott könyvekhez való hozzáférést is nagyban nehezítette. A podcast elsősorban ennek az ígéretes kezdeményezésnek a továbbélése érdekében született, de hamar láttuk, hogy a fejlődésnek olyan lehetőségeit is megnyitja, amivel korábban nem is számoltunk. Az adásokkal ugyanis olyan potenciális közönség elérése vált lehetővé, akiket sem a könyvválogatással, sem a szervezett beszélgetésekkel nem érhattünk volna el.

A podcast célja, hogy a hétköznapi fogalmakat kapocsként használva teremtsünk átjárást a különböző területek között, hogy lássuk és láttassuk, hogy az egyes tudományágak mit gondolnak az adott kérdéskörrel – ez esetben az időről és az időmenedzsmentről. Kifejezetten nem elemi tudománynépszerűsítést terveztünk, hanem egy összetett, de mégis szórakoztató, könnyed műsort. Az első „fejezetben” egy pszichológussal, egy fizikussal és egy filozófussal jártuk körbe – a karantén közepén igencsak átalakuló – idő fogalmát. A szakértőkkel az egyetemi adó, az FM90 Campus Rádió segédletével, telefonon, egyenként készítettük el az interjúkat.

A felépítést tekintve négy rész ad ki egy fejezetet. Háromban külön-külön hallhatjuk a tanárok, szakemberek gondolatait, egy epizódban pedig a kapcsolódási pontokat keressük meg az általuk elmondottakkal. Azóta a második válogatás is elkészült, a depresszió és a szorongás témakörében.

Az eddigi tapasztalatok alapján az látszik, hogy ez a felépítés ebben a kiszámíthatatlan környezetben ugyan működőképes, de a biztatóbb jövőbe tekintve talán túl szoros keretet jelent. Terveink szerint ezért a Könyvpatikához, és általában a könyvtárunkhoz kötődő tartalmak gyakrabban, havonta egyszer, egy bővebb beszélgetés keretében jelentkeznek majd.

Plusz: a könyvtáros szakmának

Az első adások sikerén felbuzdulva a könyvtárszakmai diskurzus területén is bevetettük ezt a műfajt. Az általános adások mellett, azokhoz képest kéthetes csúszásban tervezzük megjelentetni az AudMax Plusz adásokat, melyekben a hazai könyvtárszakma kérdéseit feszegetjük majd. Ennek pilot epizódjában egy „népkönyvtári” feladatokat is ellátó intézmény szakembere (Vranyecz Tünde – Méliusz Juhász Péter Könyvtár) és a saját részünkről egy felsőoktatási intézmény könyvtárának képviselője (Petró Leonárd – DEENK) ült össze,

hogy beszélgessenek arról, hogy melyik intézmény hogyan reagált a járvány első hullámára (a beszélgetés még szeptemberben készült, jócskán a második hullámot érintő korlátozások bejelentése előtt).

Növekvő láthatóság, pozitív jövőkép

Az egyes epizódokat első körben saját felületeinken terjesztettük, majd a podcast szakmai csoportban is megmutattuk a hazai műsorgyártóknak, írtunk róla a konyvtar.hu portálra, illetve hagyatkoztunk arra, hogy a könyvtáros szakma további megosztásaival éltesse az epizódokat.

A podcast statisztikai adatai alapján a következő kép látható most (2021 január):

- Ezidáig pontosan 820 alkalommal indították el az epizódjaink valamelyikét
- A hallgatók 53%-a férfi, 30%-a nő (a kieső rész az egyéb kategóriában található)
- A műsort megismerők 80%-a Magyarországon él, de érdekes adat, hogy az epizódokat elindítók 6%-a az Egyesült Államokból, 3-3%-a pedig Németországból és Romániából kerül ki. Meglepő, hogy a hazai trendekkel ellentétben nem Spotify-on hallgatnak minket a legtöbben. Míg a svéd streaming szolgáltató felületén csak a hallgatók 25%-a követ minket, az Apple Podcaston pedig 10%-a, addig az *'Other' kategóriába tartozó kisebb podcast lejátszók valamelyikén a hallgatók 52%-a*
- A korcsoportok megoszlását tekintve a 28 és 34 év közöttiek körében a legnépszerűbb az adásunk (29%), míg a második helyen a 45-59-es korosztály áll (25%). Érdekes viszont, hogy a podcasttal nehezen, vagy szinte alig elérhető 60+-os korosztály is a hallgatók 7%-át adja, ami idehaza egy merőben nem szokványos adatnak számít.

Mit mutatnak számunkra ezek az adatok?

Messzemenő következtetéseket kár lenne még leszúrni. A DEENK kommunikációs stratégiájában 2021-ben még elég jelentős szerepet tölt be az AudMax podcast és annak kiaknázható területei. Ezt az évet mindenképpen szeretnénk a tartalmak rendszeresebb és tervezhetőbb kivitelezésére szánni annak érdekében, hogy betöltsük az eredeti, tudománynépszerűsítő céljainkat, s hogy elegendő tapasztalatot nyerjünk ennek az innovatív területnek a könyvtárszakmai értelemben vett hasznosíthatóságával kapcsolatban is.

Az AudMax epizódjai meghallgathatók a népszerű podcast lejátszókon, a Spotify-on, a YouTube-on, és összegyűjtve a DEENK honlapján (www.lib.unideb.hu/podcast).

Kaleidoscopehistory
a művelődés-, tudomány- és orvostörténet szolgálatában
Beszámoló a 10 éves jubileumi online ülésről
Dezső Krisztina

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
Történeti Gyűjtemények Osztálya
E-mail: dezso.krisztina@lib.pte.hu

2021. január 22-én jubileumi tudományos ülés keretében ünnepelte fennállásának tíz éves évfordulóját a *Kaleidoscope. Művelődés-, Tudomány-, és Orvostörténeti Folyóirat*. Forrai Judit alapító főszerkesztő a folyóirat honlapján így indokolta a címválasztást: kaleidoszkóp a „görög kalosz, eidosz és -szkop összetétele, „szép formákat néző” játék, ezért választottuk folyóiratunk címéül”.¹ A rendezvényen is ezt a sokszínűséget igyekeztek bemutatni a folyóirat munkatársai, hiszen a bevezető előadások után az egyes rovatok – mára már 27-re gyarapodott a számuk – vezetői ismertették eddigi eredményeiket és a jövőbeni kutatási, fejlesztési irányokat.

Az első, bevezető előadás Monok István *A tíz éves Kaleidoscopehistory helye a magyarországi művelődéstörténeti folyóiratok között* című összefoglalója volt. Az előadó rámutatott arra, hogy nagyon sok művelődéstörténeti folyóirat található ma Magyarországon. Sokáig a történészek kiváltsága volt a művelődéstörténet művelése. Erre példa az 1980-as évek végétől megjelenő MTA Történettudományi Intézetének sorozata a *Társadalom és művelődéstörténeti tanulmányok* kötetei. Ma ez a felfogás változóban van.

Néhány említésre méltó művelődéstörténettel is foglalkozó folyóiratot is bemutatott az előadó: a könyves művelődésre koncentrál a *Magyar Könyvszemle*, neveléstudománnyal foglalkozik az *Iskolakultúra és a Neveléstörténet* című folyóirat. Az 1990-es évektől jelentkeztek olyan új szemléletű folyóiratok, melyek már más aspektusból közelítettek a művelődéstörténethez. Ilyen például a *Korall* folyóirat, amely nagyon vegyes témákat jár körül számaiban, rávilágítva arra, hogy minden történeti témának van művelődéstörténeti aspektusa is. 2014-től jelenik meg a Pécsi Tudományegyetem *Per Aspera Ad Astra* című online folyóirata, amely az egyetemtörténet oldaláról közelít a művelődéstörténethez. De említésre méltó még az MTA Néprajzi Kutatóintézete által gondozott *Folklór a művelődéstörténetben*, az azonos című konferenciák anyagát bemutató kötetsorozat. Az egyháztörténet nem támogatott szakmai terület volt fél évszázadon át, ma újjáéledt ez a kutatás, melyet a *Rendtörténeti konferenciák* anyagának kiadása is mutatja.

Az orvoslás és a gyógyászat történetével már az *Orvostörténeti Közlemények* lapjain is találkozhattak az érdeklődők. Így feltehetjük a kérdést, hogy mi teszi egyedivé a *Kaleidoscope* című lapot? Az előadó szerint kell egy elkötelezett ember, ezen esetben Forrai Judit profesz-

¹ A folyóirat elérhetősége: [<http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php>] [2021.01.25.]

szor, akinek lelkesedése, szervezőmunkája nélkül nem jött volna létre ez a folyóirat. A *Kaleidoscope*-nak imponálón széleskörű a kapcsolati hálója, sokféle helyről, intézménytől vannak írások és diszciplinárisan összetett a szerzőgárda. A különböző generációk együttélése is jó a lapban, hiszen külön figyelmet fordítanak a kezdő kutatók írásaira is. Lényeges, hogy orvos végzettségűek is szép számmal találhatók a lap munkatársai között. Sztén fontos, hogy mind a közgyűjtemények, mind az egyetemi kutatóintézetek, klinikák, tan- székek munkatársai együtt vannak jelen írásaikkal a lapban.

Forrai Judit *A tíz év szakmai, tudományos és személyi jellemzői* című előadásában beszélt a lap létrejöttének, megszervezésének izgalmas időszakáról és az eddig elért eredményekről. A *Kaleidoscope*-ot az hívta életre, hogy szerettek volna egy olyan folyóiratot létrehozni az alapítók, mely az orvostörténet valamennyi szereplőjével foglalkozik: az orvosok, a betegek, a kiszolgáló személyzet kérdéseivel; ahol megjelenik a tudománytörténet, az oktatási-nevelési ágazat, a természet és társadalmi körülmények, a nagy orvostörténeti eredmények, módszerek bemutatása, stb. Szerették volna lehetővé tenni a medicina horizontális és vertikális feltárását a megjelenő írásokban. Fontos cél volt, hogy mind a tárgyi, mind az írásos források és az indirekt forrásokon alapuló kutatások is helyet kapjanak a tanulmányokban.

2010-ben indult a folyóirat szervezése. Nem papírformában gondolkodtak már az elején sem a szervezők, hiszen az online forma újfajta lehetőségeket is tud nyújtani, és a terjedelemben nagyobb szabadságot ad. Cél volt, hogy a fiatalabb korosztályt is meg tudják szólítani. Az online formával a teljes anyagi függetlenséget is meg tudják valósítani, s így politikailag is teljesen függetlenek tudnak lenni.

A *Kaleidoscope* évente két alkalommal jelenik meg, 27 rovattal. Kötetenként 350-680 oldal terjedelműek a számok. A folyóirat Peer Review és Open Access Journal, valamennyi tanulmány DOI-számmal ellátott. Az eltelt évtizedben közel 500 cikket jelentettek meg. A szerkesztőség 2018 óta e-könyveket is kiad, melyek a folyóirat honlapjáról érhetők el.²

A főszerkesztő Forrai Judit és a főszerkesztő-helyettes Balázs Péter mellett 33-35 rovatvezető szakember vesz részt a munkában. Közel 300.000 látogató volt a kezdet óta, havonta kb. 8000 olvasója van a folyóiratnak. Nemzetközi olvasótáborot tudhat magáénak a lap, hiszen Magyarország mellett főként Európában, de szinte valamennyi földrészen találhatóak *Kaleidoscope*-olvasók.

A bevezető előadások után a *Tudományok térben és időben* című blokkban a történeti rovatok vezetői mutatták be eredményeiket. Az első előadásban Fröhlich Ida és Bácskay András *Orvoslás és mágia az Ókori Keleten* című rovat munkáját ismertették. A rovatban eddig hét tanulmány jelent meg. A szerzői gárda vegyes, egyetemi oktatók, doktoranduszok, kutatók találhatóak közöttük. Külön említést érdemel a mezopotámiai orvoslással foglalkozó három

² A *Kaleidoscope* e-könyveinek elérhetősége: (<http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=konyvkiadvanyok>) [2021. 01. 25.]

tanulmány. A tanulmányok főképp ókori forrásokra támaszkodnak. Itt az orvoslás és mágia sokszor nem határolható el egymástól.

A rovat bemutatása után Bácskay András az ékírásos táblák szövegkiadásairól és újabb kézikönyveiről, valamint az új ékírásos adatbázisokról beszélt. A *Kaleidoscope* következő számában egy tanulmány fog megjelenni a babiloni orvosi szövegekről.

Fröhlich Ida a varázstálakat (magic bowls) mutatta be, a bajelhárító mágia tárgyait, mint forrásokat mutatta be. Kr. u. 6–8. századból főként Mezopotámia területéről kerültek elő. Írásos emlékek, több nyelvhez is kötődtek ezek a tárgyak. Az utóbbi két évtizedben indult meg a kiadásuk. Amulettekéhez hasonló hatást tulajdonítottak nekik, csak nem személyek, hanem a ház védelmét szolgálták. Legnagyobb számban zsidók készítették ezeket a tálakat, azonban a kliensek között sok perzsa volt. A tálak az általános egészségvédelem, családi és szociális egyensúly fenntartását szolgálták.

Gradvohl Edina előadásában a Győry Hedviggel szerkesztett *Hippokratéstól Galénoszig: Kultúra és gyógyítás a görög-római világban* rovat munkáját mutatta be. A rovatban eddig 14 írás jelent meg, nagyon különböző témakörökben: öt orvostörténettel, öt mágiával, egy vallástörténettel, három egyiptológiával foglalkozó tanulmány. Többen még doktoranduszként írták meg tanulmányaikat.

Az előadás következő részében a jelenleg is folyó érdekesebb kutatásokból mutatott be néhányat az előadó. Ilyen például a Nagy Árpád által az elmúlt 10 év alatt létrehozott adatbázis a mágikus gemmákról, mely jelenleg 5489 tételt tartalmaz.³ Hasonló fontosságú a Németh György és egy nemzetközi kutatócsoport által gondozott gyűjtemény, mely az antik átoktáblák teljes corpusának megjelentetését tűzte ki célul maga elé. Az előadó megemlítette még Kovács Péter *Az antik Pannonia forrásai* című kötetét, valamint Patay-Horváth András 3D-szkennerek segítségével végzett, az olympiai Zeusz templom oromzatcsoport rekonstrukcióját. Ezekből a kutatási irányokból is látszik, hogy az ókortörténeti kutatások modern módszerekkel folynak, bár az utazási korlátozások idén nehezítették ezt.

A következő előadó Krász Lilla volt, aki két rovat szerkesztője is. Előadásának címe *Diszciplína, Módszer, Intézmény?* volt. Az előadás első felében az *Élettudományok története* rovatot mutatta be. A rovat szempontjából jelentős volt, hogy az MTA keretében létrejött egy élettudomány-történeti munkabizottság is. A munkabizottság munkájához kapcsolódó konferenciák, kutatások eredményei is megjelennek az írások között. A rovatban már több mint 40 tanulmány látott napvilágot.

Az előadó által szerkesztett másik rovat a *Középkori medicinától a romantikus medicináig* címet viseli, Krász Lilla és Magyar László András gondozzák a rovat írásait. Ez is egy nagyon népszerű rovat, hiszen több mint 50 tanulmány jelent meg már itt. A rovat témái igen

³ The Campbell Bonner Magical Gems Database. (http://cbd.mfab.hu/visitatori_salutem) [2021. 01. 25.]

szerteágazóak, színesek: írásantropológia, orvosi eszközhasználat, egészség-betegségkoncepciók, történeti filológia, térhasználat/egészségügyi topográfiák, tudás- és kapcsolati hálók, intellektuális biográfiák, intézménytörténet, egészségügyi szervezetrendszerek, stb.

Balázs Péter – aki a *Törvények, szabályok, jogok* című rovat szerkesztője – *A XVIII. század egészségügyi jogalkotása a Magyar Királyságban* című előadásában rámutatott arra, hogy az egészségügyi jogtörténet valójában véve nem szigorú értelemben vett jogtörténet, több annál, hiszen egy színes világot tár elénk e rendeletek vizsgálata.

A *Kaleidoscope*-ban több tanulmány is igyekezett a 18. századi egészségügyi jogalkotást bemutatni. Így említést érdemel a karlócai béke hatása a pestis járvánnyal kapcsolatos védekezésre, a tengerészeti egészségüggyel, a Habsburg birodalom 1770-es *Egészségügyi Főszabályzatával* kapcsolatos tanulmányok.

Dobson Szabolcs *Az internet szerepe a magyar gyógyszerésztörténet fejlődésében* című előadása egyrészt a *Gyógyszerésztörténet* című rovatot – társszerkesztő Ambrus Tünde –, másrészt a Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság honlapját és adatbázisát⁴ mutatta be, mely nélkülözhetetlen a gyógyszerésztörténeti kutatások folytatásához. Mind a rovat, mind a honlap működtetésében elvülhetetlen érdemei vannak – az azóta már elhunyt – Grabarits Istvánnak. A honlapon hasznos linkek, gyógyszerkönyvek e-könyv verziója mellett régi gyógyszerek lexikona, patikamúzeumok anyagának feldolgozása is megtalálható. Már a Covid 19-cel kapcsolatos anyagok is olvashatók a gyűjteményben. Ezek mellett a történelmi gyári gyógyszer-információs rovat érdemes a tanulmányozásra, melyben minden 1914-től az 1990-es évek végéig használatban volt gyógyszer leírása olvasható. Cikkgyűjtemény és gyógyszerész szaklapok teljes számai is tanulmányozhatók a honlapon. Ezenkívül a gyógyszerészek oktatásához használható cikkek, doktori értekezések, szakdolgozatok digitalizált változatai, gyógyszerész évkönyvek és videótár teszi teljessé a gyűjteményt.

Szabó Lajos *Sporttörténet. Az olimpizmus története, a sporttörténetírás kiemelt területe* címmel tartotta meg előadását. Kiemelte, hogy a sporttörténet tipikusan interdiszciplináris terület, időben is hosszan nyúlik ez a téma, és szinte mindenhez kapcsolódik a technikatörténettől az élettudományon át a történettudományig. A sporttörténetírás problémái közé tartozik, hogy a klasszikus sporttörténetírás jórészt megszűnt. Mindenféle tudományterület szakírói készítenek írásokat. A forráshiány is jellemző, jórészt nem őrizték meg a forrásokat, a meglévőkhöz pedig erős forráskritikára van szükség. A sajtóforrások is jól használhatók, de itt is fontos a kritikus nézőpont. Jellemző, hogy egyre több az amatőr szerző, ezért nagyon különböző minőségű írások születnek. A *Sporttörténet* rovat 14 cikket tartalmaz, itt is sok doktori hallgató írása olvasható. A rovat másik szerkesztője Szikora Katalin.

⁴ Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság honlapja: (www.gyogyszeresztortenet.hu) [2021. 01. 25.]

A következő nagy előadói blokk a *Gender, pszi, filozófia* címet kapta. Előadói Czingel Szilvia és Svégel Fanni voltak, előadásuk címe *Nők, a női test ábrázolása a Kaleidoscope 10 év tanulmányaiban. A Kultúrtörténet neme* című rovat bemutatásával kezdték előadásukat a szerzők, a rovatot eddig Pető Andrea vezette, helyét Czingel Szilvia veszi át ezután. 16 tanulmány jelent meg a *Kaleidoscope*-ban. Széles spektrumon íródtak ezek a tanulmányok, de ki kell emelni azt a nyolc írást, melyek a háborúk alatti szexuális és testi abúzusokkal (első és második világháború, holokauszt, Ruanda, Jugoszlávia) foglalkoznak. Ezen feldolgozásokat nehezíti, hogy kevés az írásos dokumentum, például az első világháború idejéből gyakorlatilag nincs is. Sok oral history kutatás zajlik, de az elszenvedőknek nehéz beszélni róla, mert tabusítottak ezek a történetek, és szégyellik magukat az áldozatok.

A rovat többi tanulmánya mind időben, mind témában igen vegyes, a 19. századi budai zsidó nők helyzetéről, a mosónők két világháború közötti életéről, az otthonkáról, mint jelképes ruhadarabról, vagy a női tetoválásokról született írások említhetők itt. Több külföldi szerző művei is megjelentek a rovatban, ezek az írások arra is rávilágítanak, hogy hol tart a külföldi genderkutatás.

A következő előadói rész a *Forrásközlések* címet kapta, melynek első megszólalói Deáky Zita és Vámos Gabriella voltak és *A Kaleidoscope history gyógyítás hagyományai – hiedelem, tudás, gyakorlat* című rovatának tanulsága volt előadásuk témája. Korábban Kótyuk Erzsébet vezette a rovatot. Az eltelt évek során 14 tanulmány jelent meg a rovatban. Több generáció, több tudományterület képviselőinek írása kapott helyet itt, a tanulmányok időkerete az ókortól napjainkig tart. Rendkívül sokszínű a közölt szövegek témája: adattári anyagok közlése, néprajzi interjúk, terepbejárással szerzett adatok, gyűjtések eredményei, a népi és hagyományos orvoslás kutatása a néphit felől, etnobotanikai írások, kutatástörténet. De néhány új irányzat is megjelent a rovatban: alternatív gyógyítás bemutatása, természetgyógyászat, reform életmód, bioélelmiszerek, a migráció hatása, a szocialista időszak és rendszerváltás gyógyításra adott hatásainak vizsgálata.

Gazda István előadásának címe a *Bibliográfiai kutatások a tudománytörténeti vizsgálódások alapelemei* volt. Az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy a bibliográfiai kutatások milyen fontosak a tudománytörténeti kutatások megkezdése előtt. Több, a tudománytörténet-írás történetéhez kapcsolódó tanulmány is olvasható.

Az előadó kiemelte *A múlt magyar orvostörténészei*⁵ című kötetet, mint jelentős állomást a kutatások során. Biobibliográfiák is készültek: Schultheisz Emil, Benedek István, Antall József munkásságát, műveit vették számba. Fontos, hogy készülnek olyan tudománytörténészek bibliográfiái, akik 1945 előtt működtek (Szily Kálmán, Batta István). Kiemelendő cél a kéziratos hagyatékok kutatása (Kalmár László, Riesz-hagyatékok). Bibliográfusi feladat még a tudósi hagyatékok feldolgozása, közlemények kiadása, ilyen volt például Vekerdi

⁵ *A múlt magyar orvostörténészei*. Bp, 2004. (<https://mek.oszk.hu/05400/05412/pdf/>) [2021. 01. 25.]

László pestisjárványokról szóló bibliográfiája. A folyóiratban jelent meg a régi magyar nyomtatványok orvosi anyagairól készült feldolgozás. De érdekes lehet az Einsteinhez kötődő hírek és újságcikkek magyarországi visszhangjának interpretálása is. Új kutatási területeket kínálnak a szabadalomtörténethez kötődő kutatások (Bláthy Ottó esetében ez már megtörtént, rendkívül sok új adattal gazdagítva az életművet).

Sipos András *Levéltári források kiadása a digitális korban* címmel tartotta meg előadását. A levéltári források egy része a *Forrásközlés* rovatban jelenik meg, de más rovatokban is találkozunk levéltári források közlésével. A tömeges digitalizálás időszakában forradalmi változások történtek: nagy forrásegyüttesek nyilvánossá tétele is jellemző. A forrásközlés, a tudományos forráskiadás a kutatás segédeszköze, maga is kutatási eredmény. Az online forrásközléseknek gyakorlatilag nincs terjedelmi korlátja, műfajukban és módszerükben is a digitális formát használják ki. Az eredeti közvetlen tanulmányozását is lehetővé teheti. A digitális kiadvány több fokozatú is lehet. Vég nélkül gazdagítható az újabb eredményekkel, ennyivel tud mást nyújtani, mint egy hagyományos nyomtatott forrásközlő kötet. Jó példa erre a Pacelli apostoli nuncius Vatikánnal való kapcsolattartásának dokumentum-adatbázisa, melynek eredménye nem is reprodukálható nyomtatott formában információs és funkcionális veszteség nélkül.

Győry Hedvig *Múzeumok a digitális világban* címmel ismertette a *Múzeumi források* című rovatot, melynek elindítója Varga Benedek volt. Talán emiatt is először a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum kiállításait mutatták be a rovatban, ma már szélesebb körből, más gyűjteményekből megjelennek a kiállítások anyagai.

A múzeumok a digitális világban több új virtuális szolgáltatást tudnak nyújtani az online látogatóknak: virtuális kiállítások, virtuális utazás, virtuális képgaléria, virtuális kiadványok, adatbázisok, útvonaltervező, múzeumpedagógiai fejlesztések, játékok, kvízek, audioguide, múzeummozi, stb.

A következő előadói blokk a *Műhely: Medicina és a művészetek* címet kapta. Az első előadó Felszegi Sára volt, aki *"...szembe sorssal..." gyógyítók és betegek alkotásai* című előadásában mutatta be a rovat írásait. A rovatban igen különböző témák kerültek feldolgozásra, de kultúrtörténeti írások is születtek Forrai György tollából.

A vizsgálódások tárgya lehet az alkotás és betegségélmény a magyar irodalomban, vagy a betegség mint ihletforrás. Hogyan mutatják meg az alkotók saját betegségeiket? Szabó Lőrinc, Dsida Jenő, Németh László, Arany János írásait érdemes itt többek között tanulmányozni. De a művekben a betegség lehet eszköz a szereplők jellemzésére, ennek legnagyobb mestere Jókai Mór volt. De az írás, akár kórkép is lehet (Ady Endre).

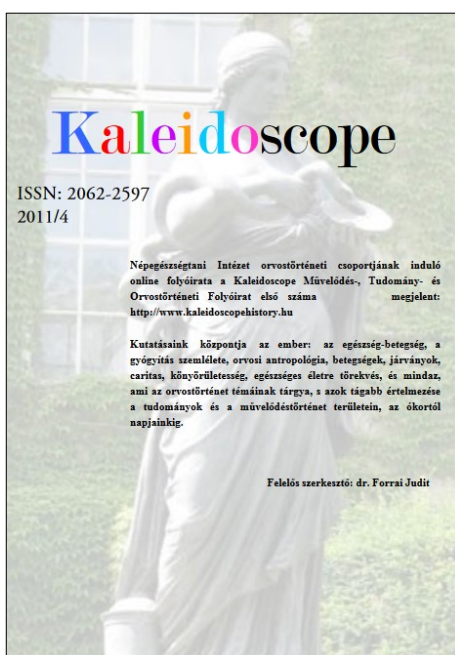
⁶ Eugenio Pacelli. *Kritische Online Edition der Nuntiaturberichte von 1917 bis 1929.* (www.pacelli-edition.de) [2021. 01. 25.]

Felvetődik az a kérdés is, hogy kórkép lehet-e az adott kornak a képe? Milyen betegségek voltak jellemzők a korszakokra? A középkori járványok a rossz higiénés viszonyokra vezethetők vissza, de a 20-21. századi betegségek: a szív-érrendszeri megbetegedések, vagy a rák kialakulása sem vizsgálható elszakítva a mai életmódtól.

Izsák Éva a *Tudományos esszék világa* című előadásában mutatta be az *Esszék* című rovatot, ami nem régen indult. Az előadás első részében az előadó a tudományos esszéírás történetét ismertette a kora újkori Európában, kiemelve Montaigne, Bacon, Erasmus, Hobbes, Hume, Rousseau szerepét. Ma a tudomány inter-, multi- és transzdiszciplináris lett.

Az utolsó szekció – *A jövőről: utánpótlás* – egyetlen előadásában Feith Helga és Forrai Judit *A történelmi múlt jövője* címmel a folyóirat jövőjéről és a hozzá kapcsolódó rendezvényekről, pályázatokról beszélt. A folyóirat 2017-től írta ki a *Schultheisz Emil cikkpályázat*ot, melyre 35 évnél fiatalabb szerzők pályázhattak, az eddig eltelt években 13 pályázat nyert díjat. A folyóirat fontos küldetése, hogy a fiatal szerzők is tudjanak publikálni, ezért számukra önálló rovatot is létrehoztak, melyben már 17 írásmű olvasható. A *Kutatók éjszakája* rendezvényen – *Tudománytörténeti mozaikok – interaktív programok középiskolásoknak* (1854-es londoni járvány, történeti jogforráselemzés – Rókus kórház házirendjének elemzése, időutazás egy képzeletbeli történészprofesszorral) címmel tartottak érdekes népszerű programot.

A *Kaleidoscope* folyóirat jubileumi ülése nemcsak a folyóirat munkatársainak, hanem az érdeklődőknek is hasznos számvetés volt az eltelt évtized értékteremtő munkájáról. Reméljük, többeket ösztönöz majd arra, hogy újraolvassanak már korábban megismert tanulmányokat, vagy rácsodálkozzanak egy-egy új írásra, rovatra a folyamatosan bővülő *Kaleidoscope* folyóiratszámok között.

Könyvtárosok a COVID ellen

Horváth Patrik

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

E-mail: horvath.patrik@lib.pte.hu

Nagyjából egy évvel ezelőtt történt, hogy egy raktári kérést teljesítettem. Egy könyvet vittem kölcsönzésre, aminek a témája virológia volt. Mint később kiderült, egy olyan kutató számára vittem, aki épp gőzerővel dolgozott az akkor még teljesen frissnek számító COVID kutatásán. Ekkor gondolkodtam el, hogy vajon mit tehetnek a könyvtárosok egy vírushelyzetben, hogyan lehet segíteni.

Alapvető feladatunk az tájékoztatás és a dokumentumok szolgáltatása, hogy segítsük nem csak a tanulni kívánó hallgatókat, de a kutatókat is. Ez már alaptól egy hatalmas segítség a harcban, hiszen a könyvtár és könyvtáros nélkül a hozzáférhető dokumentumok száma jelentősen csökken, így viszont hozzájárulunk a vírus megértéséhez, esetleg a vakcina előállításához, ha nem is közvetlen módon. Ez a tájékoztatási feladat persze nem merül ki csak a kölcsönzésben. Például egy az Illinois államban található kisvárosi könyvtár nagyon hamar észrevette, hogy az ott élőknek másfajta igényeik vannak, amire válaszoltak is. A médiában szereplő híreket kezdték el kutatni, átvizsgálni és e vizsgálatok alapján a város lakóit tájékoztatták, a kérdésekre választ adva. Sok kérdés érkezett a könyvtárhoz, legtöbbször álhíreken alapulva, amelyet a könyvtárosok hivatalos forrásokkal alátámasztva tudtak cáfolni és elmagyarázni a valódi hírértéket. Azóta a könyvtár fizikailag bezárt a vírus miatt, de több médián is működik jelenleg, ahol várják a kérdéseket a nem csak helyi lakosoktól és azokra válaszolnak. Róluk példát vett több, más államban található könyvtár, valamint könyvtárhálózat is, akik hasonló módon veszik fel a küzdelmet a COVID ellen. Blogokat írnak, az embereket érdeklő témával kapcsolatosan, kérdezz-felelek napokat tartanak, vagy csak szimplán felhívásokkal, nyomtatványokkal tájékoztatják a helyieket a valós hírekről. Sőt, némelyik állam könyvtára még úgymond tanácsadó szerepet is kapott az államvezetéstől, akik a könyvtárhoz fordulnak egy-egy kérdéssel és a kapott válaszok alapján hoznak meg döntéseket.

De persze teljesen új feladatok is akadtak. Volt olyan könyvtár – szintén az Államokban – akik webináriumot tartottak, hogy hogyan lehet a vírus ellen védőmaszkot készíteni. Van, aki saját kezébe vette az ügyet és otthonról kezdett el maszkokat gyártani a saját 3D nyomtatójával. Sok könyvtárost – mivel állami dolgozó – ahogyan ők fogalmaztak „besoroztak”. Mivel a kórházak túlterheltek és az emberi erőforrás egyre kevesebb, a könyvtárosoknak adták ki az adategyeztetés feladatát némely kórházakban. Az ő feladatuk volt telefonon keresztül a betegekkel egyeztetni a személyes adataikat, hogy azok meg egyezzenek-e a számítógépes rendszerben találhatóakkal, így felszabadítva rengeteg nővért, akik tudtak a betegekkel foglalkozni. Egy másik könyvtár például kontaktkutatásra lett

átállítva, az ő feladatuk pedig egyszerűen az volt, hogy kiderítsék a betegek kiket fertőzhetek meg és felkeressék és tájékoztassák őket a helyzetről. Ezen felül pedig többen is elmondták, hogy ez nem csak egy gyors adategyeztetési feladat, amennyiben úgy tűnik a beteg tényleg elkaphatta a vírust és karanténba kell vonulnia, mennek, hogy felkészítsék az elkövetkező hetekre. Van-e elég gyógyszere, élelmiszere, ha nincs akkor kontakt nélkül meg tudja-e oldani, ha nem akkor pedig javaslatokat tesznek, mi a legjobb módja például kontaktmentesen élelmiszert rendelni.

Biztos vagyok benne, hogy a jövőben, ha esetleg egy hasonló körülmény állna elő, a könyvtárak és könyvtárosok hasonlóképpen megtalálják a világban a helyüket, hogy segítsék az emberiséget. Pusztán egy év alatt sok könyvtár átállt egy olyan segítő rendszerbe, amelyre még gondolni sem gondoltak azelőtt, és természetesen nem szabad elfelejtenünk az alapvető feladatunkat sem. A dokumentumok és információk tárolásával, gondozásával és szolgáltatásával is már nagyon sokat tudunk segíteni egy krízishelyzetben.

Felhasznált források:

Zminda, A.: The changing role of medical librarians in a COVID-19 world
<https://blog.oup.com/2020/12/the-changing-role-of-medical-librarians-in-a-covid-19-world/>
[2021.01.28.]

Gerber, A.: How Medical Librarians Are Handling the Coronavirus Crisis
<https://www.libraryjournal.com/?detailStory=how-medical-librarians-are-handling-the-coronavirus-crisis> [2021.01.28.]

At the Heart of the Response: Health Librarians Support Better Decision-Making around COVID-19
<https://blogs.ifla.org/lpa/2020/04/07/at-the-heart-of-it-health-librarians-in-the-covid-19-pandemic-response/> [2021.01.28.]

Jagannathan, M.: Librarians are being enlisted to help in the battle against coronavirus — how you, too, can get a contact-tracer job
<https://www.marketwatch.com/story/librarians-are-being-enlisted-to-help-in-the-battle-against-coronavirus-pandemic-how-you-too-can-become-a-contact-tracer-2020-05-08>
[2021.01.28.]

Shoenberger, E.: Libraries Fight Misinformation on Coronavirus
<https://www.libraryjournal.com/?detailStory=libraries-fight-misinformation-on-coronavirus>
[2021.01.28.]

Whiteaker, J.: Librarians fighting COVID-19 pandemic with their best asset: Facts
<https://news.iu.edu/stories/2020/04/iupui/inside/16-librarians-fighting-covid-19-with-truth-and-facts.html> [2021.01.28.]

Yuvaraj, M.: Global responses of health science librarians to the COVID-19 (Corona virus) pandemic: a desktop analysis. *Health Info Libr J.* 2020;37(4):337-342. doi:10.1111/hir.12321

**Gyógyszerkémia és gyógyszerészi kémia oktatása
a Pécsi Tudományegyetem Gyógyszerésztudományi Karán
– személyes emlékek Hideg Kálmán professzor (1934-2018) tiszteletére
*Prof. Dr. Szabó László Gy.***

emeritus professzor

PTE GYTK Gyógyszerészeti Intézet 'Lárencz László' Gyógyszerésztörténeti Csoportja

E-mail: szabol@gamma.ttk.pte.hu

A cím látszólag „fából vaskarika” témát sejtet, de alaposan értelmezve az összetett 'gyógyszerkémia' és a jelzős 'gyógyszerészi kémia' szavakat, sokkal több sajátos fogalom és kapcsolódás körvonalazódik.

Mezőgazdasági kutatóként már az 1970-es években találkoztam Hideg Kálmán nevével. Akkor Pozsár Béla (1922-1981) radiobiológus, növényfiziológus irányította figyelmemet a növényi növekedésszabályozó hormonok, regulátorok felé. Különösen érdekesnek ígért a purinvázis citokininek egyik szintetikus analógja, a benzimidazol. Különösen alkil-származékai – kipermetezve a zöld növényre – éppen úgy serkentik a fehérjeszintézist, mint pl. a kinetin nevű citokinin. Meg kell jegyezni, hogy a növényi citokinin nem tévesztendő össze az immunbiológiából ismert citokinnel. A kísérletek a lucerna takarmányértékű levélfehérjéinek feldúsulását igazolták, a radioaktív tríciummal jelzett aminosavak fokozottabb mértékben épültek be a levél albuminfrakciójába.

Szakirodalmazás közben olvastam, hogy a Pécsi Orvostudományi Egyetemen (POTE) Hideg Kálmán és munkacsoportja egész sor benzimidazolt szintetizált, s ezek egy része ígéretes antivirális aktivitást mutatott in vitro körülmények között. Abban az időben Hideg Kálmán a Tigyi József (1926-2016) akadémikus vezette Biofizikai Intézetben kutatott felelőségével, Hankovszky Olgával (1934-2020) együtt. Később a Központi Kutató Laboratórium-ban gyümölcsöző kutatási együttműködés alakult ki Belágyi József (1932-2012) professzorral és Aradi Ferenc fizikus docenssel, akik modern, szerkezetkutatásra alkalmas, műszeres (EPR-spektroszkópia; EPR = elektron paramágneses rezonancia) méréseket tettek lehetővé. A vírusteszteléseket a Mikrobiológiai Intézetben Pácsa Sándor (1936-2016) végezte. Az együttműködés eredményesnek bizonyult. Később a nitroxid-szabadgyökök kutatásában a műszeres mérések terén kiszélesedett a kapcsolat a Központi Kutató Laboratóriummal, számos nemzetközileg elismert eredményt hozva.

Mai szemmel nézve, számomra különösen élményszerű a felidézett emlék. A kulcsszavak: szintetikus, hormonszerű, növényi regulátor és antivirális hatás. Az alapmolekula: benzimidazol.

Hosszú idő telt el addig, amíg személyesen is megismerhettem a POTE neves kutatóját, Hideg Kálmánt. Ő alapította meg az egyetem Szerves- és Gyógyszerkémiai Intézetét, neki köszönheti az új Gyógyszerésztudományi Kar, hogy ennek az Intézetnek az oktató tevékenysége újabban a Kar céljait szolgálja. A gyógyszerész-hallgatók és a természettudo-

mányi kari biológia és kémia szakos hallgatók szerves kémiai oktatását látja el. Ezt megelőzően az Általános Orvostudományi Kar intézeteként ugyanezt végezte. A Hideg professzor által művelt kutatási témákat ma is folytatják tanítványai, intézeti utódai (Kálai Tamás professzor, Sár Cecília, Bognár Balázs és mások).

Hideg Kálmán a pécsi szerves és gyógyszerkémiai kutatás és oktatás megalapítója, kiemelkedő egyénisége

Hideg Kálmán 1934. július 9-én született Belsőbócsön (ma Bócs). A gimnáziumot Sárospatakon és Mezőkövesden végezte. Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen 1957-ben szerzett vegyész diplomát, ahol a Bognár Rezső professzor vezette Szerves Kémia Tanszéken készítette el diplomadolgozatát. Közben a Biogal Gyógyszergyárban vállalt munkát. A diploma megszerzését követően 1957-től 1959-ig a Debreceni Agrártudományi Egyetemen oktatott. Évfolyamtársával, Hankovszky Olgával 1958-ban kötöttek házasságot, akivel 1959-ben a POTE-re, a Méhes Gyula (1897-1970) professzor által vezetett Gyógyszertani Intézetbe kerültek. Itt kezdődött a gyógyszermolekulák szintézisére irányuló tevékenysége. 1962-ben az egyetemi doktori címet, 1966-ban a kandidátusi fokozatot szerezte meg. Az 1970-es években kezdett el foglalkozni a stabilis nitroxid-szabadgyökök szintézisével. 1979-ben e témakörben, Pécsen rendezték meg az első nemzetközi szimpóziumot. Ebben az évben megkapta az akadémiai doktori címet.

Hideg professzort 1986-ban nevezték ki egyetemi tanárnak a POTE-re. 2004-től a Pécsi Tudományegyetem (PTE) emeritus professzora lett. Főbb kutatási területei: heterociklusos és makrociklusos vegyületek szintézise, aliciklusos nitron spin-csapdák szintézise és alkalmazása, kardioprotektív antioxidáns farmakonok kutatása, szabad gyökökkel jelölt biomolekulák (aminosavak, fehérjék, gyógyszerek, foszfolipidek) szintézise és szerkezetvizsgálata. Tudományos dolgozatainak jelzőszámai kiemelkedően magas teljesítményt bizonyítottak. 2001-2004 között a PTE Gyógyszertudományi Doktori Iskolájának vezetője volt. Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el, melyek közül legnagyobb örömet számára a 'Zemplén Géza Díj' és a 'Kajtár Márton Emlékplakett' odaítélése jelentette. Szerteágazó külföldi kapcsolatai közül jelentős tény, hogy tagja volt az International EPR (ESR) Societynek.

2018. január 19-én, 84 éves korában Pécsen hunyt el. Munkásságát az 'EPR News Letter' nemzetközi folyóiratban méltatták.

Hideg Kálmán nagyra értékelte, hogy a pécsi növényélettan-oktatásban hangsúlyt fektetett a speciális, másodlagos növényi metabolitok tárgyalására. Ide tartoznak a gyógynö-

vényhatóanyagok is, amelyeknek a növényökológiában, az allelopátiában és a növényi kórokozók és kártevők elleni védelemben is fontos szerepük van. Kezébe került az általam írt egyetemi jegyzet, benne a sok szerves kémiai képlettel. Örült, hogy a biológia oktatásában a kémiai szerkezet és a növényélettani szerep kapcsolata modern szemléletet tükröz. Beszélgetéseink során felmerült a biológiai allilezés kérdése. Milyen különös, hogy a fokhagyma jellegzetes íze és szaga a cisztein allilezésének, a vöröshagymáé viszont a cisztein propenilezésének a következménye. Egy három szénatomos csoport csak a kettőskötés helyében tér el egymástól! Az ízérző receptorok révén meg tudjuk különböztetni e speciális aminosavak minden oxidációs termékét, végső soron a fokhagyma és a vöröshagyma eltérő ízét és szagát!

A szabadgyökök műszeres detektálásával kapcsolatos eredményei mintául szolgáltak fizikus lánya, Hideg Éva Olga kutatásaihoz, aki az MTA Szegedi Biológiai Központ Növényélettani Intézetében a fotoszintézis biofizikai kutatásában ért el nemzetközi eredményeket. A pécsi TTK Növénytani Tanszékére – mint tanszékvezető – meghívtam, hogy a fotoszintézisről tartson előadásokat mint a téma legjobb ismerője. Így kötődött a növényélettan oktatásához, később egyetemi magántanárként. Jelenleg a PTE TTK Növénybiológiai Tanszékének vezetője. Mint egyetemi tanár folytatja a szabadgyökökkel kapcsolatos kutatását, főként az fotoszintetikus elektrontranszport és az oxidatív stressz összefüggéseit.

Összetett, nagyon érdekes és izgalmas szerves kémiai, biofizikai téma Pécsen történő kibontakozása végső soron Hideg Kálmánnak köszönhető.

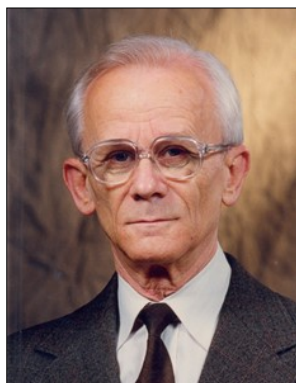
Gyógyszerkémia és szerves kémia

A gyógyulást elősegítő anyagok, vegyületek egy része, ha megfelel a hivatalos előírásoknak, hatásági engedélyeknek, gyógyszerként szolgálhat. A múlt századtól kezdve a kémia óriási fejlődésen ment át, ezen belül is legerőteljesebben a szerves kémia. A molekulák szerkezetvizsgálata mellett a szintetikus szerves kémia új távlatokat nyitott a műanyagválaszték folyamatos növelésében és a bioaktív szerves vegyületek (peszticidek, gyógyszerek) előállításában. A fejlődés ma is tart, gondoljunk csak a modern biotechnológiára, a műanyag-protézisek alkalmazására, a receptor-fehérjék szerkezetének összefüggésére vagy akár a jelenleg legidősebb témára, a vírusfehérjék és az immunbiológiai szempontból jelentős fehérjék szerkezeti és funkcionális megismerésére. A biokémia újabb és újabb „titkokat” tár fel modern szerves kémiai, analitikai vizsgáló módszerek segítségével.

Lényegét tekintve tehát a gyógyszerkémia a szerves kémia egyik legfontosabb területe. Nem véletlen, hogy a gyógyszerek hatását és alkalmazását korunkban nem érthetjük meg szerves kémiai alapismeretek nélkül. A gyógyszerkutatás molekulamodellezés, számítógépes molekulatervezés nélkül ma már elképzelhetetlen. Mindezek érdekében jött létre a PTE-n is a szerves kémia oktatását végző egyetemi intézet.

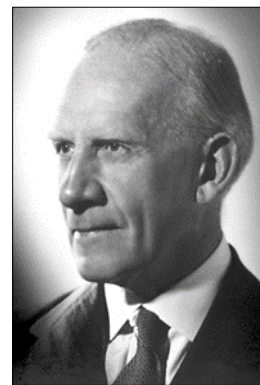
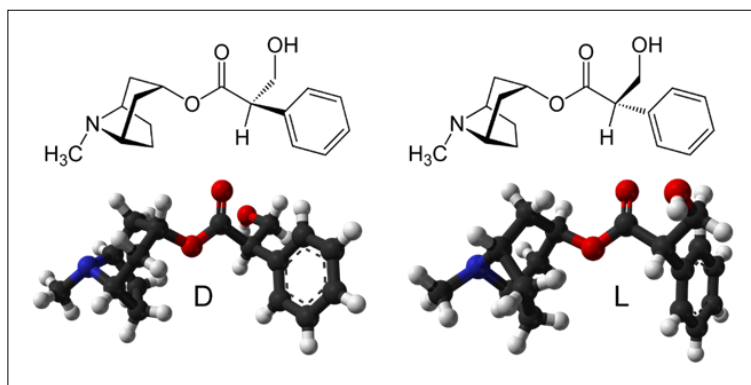
Nem lehet céloom a magyar szerves kémia történetének még csak vázolója sem. Erre kiváló forrásmunka áll rendelkezésünkre (Szabadváry és Szőkefalvi-Nagy 1972). A Magyar Kémikusok Egyesülete rendszeresen tart tudománytörténeti üléseket, amelyeken megismerhetjük a magyar kémia eredményeit, a magyar kémikusok kiválóságait. Ezúttal csak személyes jellegű példákat és helyi vonatkozásokat említek.

Szerves kémiát a Budapesti Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának Szerves Vegytani Intézetében hallgattam. Akkor Clauder Ottó (1907-1985) professzor volt az igazgató. Utóda, Szabó László Ferenc (1931-2011) professzor akkor, 1962-ben adjunktus volt. Clauder professzor a legbonyolultabb szerves vegyületeket és reakciókat kapásból, krétával rajzolta fel a táblára. Abban az időben még írásvetítő sem volt. A gyógyszeriparból került egyetemi katedrára. Tanítványa, munkatársa és utóda, Szabó professzor a szerkezetkutatás területén ért el nemzetközileg elismert eredményeket. Különösen a növényekben előforduló és gyógyszeripari jelentőségű iridoidok-szekoiridoidok, valamint alkaloidok szerkezetkutatása jelentette számára a szerves kémia szépségeit.

Szabó László Ferenc gyógyszerész professzor, a budapesti Szerves Vegytani Intézet intézetigazgatója növényi hatóanyagok (iridoidok, alkaloidok) szerkezetkutatásával ért el nemzetközileg elismert eredményeket (Krajszovszky Gábor 2017)

Clauder és Szabó professzorok sokat hivatkoztak a kor legnagyobb magyar szerves kémikusaira. Így ismerhettem meg Fodor Gábor (1915-2000) szemléletét, a funkciós csoportok döntő szerepét a reakciók és a hatásmechanizmusok során. Pályámon a növényélettani, fitokémiai és biokémiai folyamatok megértését ez a szemlélet tette érthetőbbé. Ugyancsak sokat tanultam Bruckner Győző (1900-1980), majd tanítványa, Kajtár Márton (1929-1991) könyveiből. Fodor Gábor és Bruckner Győző akadémikusok a magyar szerves kémiai kutatás kibontakozásának máig elismert nagy egyéniségei.

Az atropin kis adagban gyógyszer, nagy adagban hallucinogén mérge: jobbra és balra forgató izomerjeinek szerkezeti képlete. Sok más alkaloid (pl. sztrichnin, morfin) és növényi pigment szerkezetkutatásáért 1947-ben kapott kémiai Nobel-díjat Robert Robinson (1886-1975) angol szerves kémikus (forrás: wikipedia).

A burgonyafélék családjába tartozó nadragulya, beléndek és maszlag különösen sok hallucinogén atropint tartalmaz, a boszorkányok készítették belőlük varázsitalt. Az ábrán látható csattanó maszlag gyomként gyakori. Érett magja a felnyílt toktermésből kiszóródik. Étkezésre szánt lencsemagvak között gyakran előfordul, mérgezést okozhat. (forrás: Wikipedia).

Jelentős gyógyszerkémiiai eredményeket ért el a Szegedi Tudományegyetem Gyógyszerésztudományi Karán, a Gyógyszerkémiiai Intézet élén tevékenykedő Bernáth Gábor (1933-2009) vegyész professzor, akinek nevéhez számos, heterociklusos gyógyszermolekula szintézisének kidolgozása fűződik. Bernáth Gábor tanítványa Perjési Pál professzor, a pécsi Gyógyszerészi Kémiai Intézet alapítója. A szegedi Gyógyszerkémiiai Intézetet ma Fülöp Ferenc akadémikus vezeti. Itt érdemes megemlíteni, hogy a szegediek a két tudományterületet összevontan oktatják, mégpedig a „gyógyszerkémia” elnevezést használva.

Helyi vonatkozásban kiemelkedő szerves kémiai eredményeket értek el Zechmeister László (1889-1972) és Cholnoky László (1899-1967) akadémikusok. Munkásságuk alapján a jelenkorban bontakozott ki a karotinoidok szerkezetkutatása külföldi együttműködéseket igénybe véve (Szabolcs József, Molnár Péter, Deli József professzorok és tanítványaik). Molnár és Deli professzorok biztosítják jelenleg is a gyógynövényismeret szerves kémiai alapjainak, a hatóanyagok molekulaszervezetének megismerését.

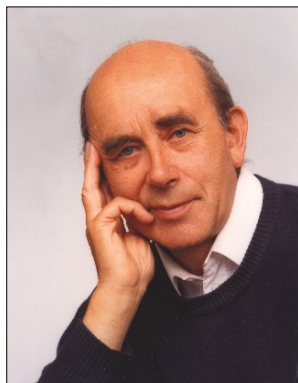
Gyógyszerészi kémia, biofarmácia, gyógyszerbiztonság

Hideg Kálmán professzor gyakran emlegette, hogy a gyógyszerészi kémia oktatása adott, mivel van már a PTE-nek ilyen jellegű, általa vezetett intézete. Valóban, látszólag, nagy vonalakban vannak közös vonásai a két tudományterületnek. A fő különbség a sajátos, gyógyszerészi nézőpontban van. A gyógyszer, legyen egy vagy több hatóvegyületből álló – akár természetes, akár szintetikus eredetű – csak garantált minőségben alkalmazható gyógyításra. A minőséget előírások, szabványok, főként az érvényes gyógyszerkönyv követelményei szabják meg. A kötelező minőséget biztosítani kell a gyártás folyamán, a hatóanyag (vegyület, több vegyület, segédanyag) kémiai összetétele csak az előírásoknak megfelelő mértékben változhat.

Továbbá, a gyógyszerészi kémiai tudásnak ki kell terjednie a hatóanyag szervezetben történő metabolizmusára, főként a molekulák felvételi (felszívódási) körülményeire, átalakulására, a hatócsoporthoz (jelvivőkhöz) kötődésére, a molekula lebomlására és kiürülésére. Külön szakterület, a biofarmácia foglalkozik ezekkel a kérdésekkel. E szakterület igen szerteágazó, szoros kapcsolatban van a biokémiai, mikrobiológiai, immunológiai, farmako-

kinetikai, biotechnológiai és gyártástechnológiai sajátosságokkal. A fő szempont mindig gyógyszerészi: a terápiában csakis tudományosan bizonyított hatású vegyület (molekula) vagy szer kerülhet felhasználásra, ismerve a lehetséges mellékhatásokat vagy toxicitási jellemzőket. Napjaink nagy kihívása a biologikumokkal és bio-hasonló gyógyszerekkel kapcsolatos ismeretek gyors előretörése. Ezek lényegét, gyógyszerbiztonsági kérdéseit a gyógyszerésznek tudnia kell, az ismereteket a gyógyszerészi kémia és a gyógyszerertechnológia tantárgyakon belül oktatni szükséges. A biofarmácia oktatása Pécsen a gyógyszerertechnológia tantárgyhoz tartozik Dévay Attila professzor kezdeményezésére.

A szerveződő pécsi gyógyszerészi kémia szemléletformáló pártfogója Brantner Antal (1929-2006) volt. Mint a budapesti gyógyszerészkar Gyógyszerészi Kémiai Intézetének tanára, azt az értékrendet közvetítette születő karunk számára, mint amire híres professzorai, Végh Antal (1903-1995), majd Szász György (1927-2018) törekedtek. Brantner Antal arról is nevezetes, hogy Szentlőrincen, a műemlékké nyilvánított, egykori családi házában hely- és gyógyszerésztörténeti múzeumot hozott létre. Az alapítványi gyűjtemény védett érték.

Brantner Antal egyetemi docens a Budapesti (Semmelweis) Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karán gyógyszerész-nemzedékeknek adta át a gyógyszerészi kémiai szemléletet.

A gyógyszerészi kémia oktatásának egyik fő feltétele a jól műszerezett gyógyszeranalitikai háttér. Az alaptudást a hallgatók a Bioanalitikai Intézetben (Kilár Ferenc professzor vezetésével), továbbá az Orvosi Kémiai és Biokémiai Intézetben sajátítják el, a nem régen elhunyt Ohmacht Róbert (1948-2019) professzor útmutatásait követve. A gyógyszerkönyvi kromatográfiás vizsgálatok gyakorlására a Gyógyszerészi Kémiai Intézet saját műszerparkja szolgál.

Gyógyszerészet, farmakoterápia

A szerves- és gyógyszerkémia a pécsi gyógyszerészképzésben sajátosan kapcsolódik a gyógyszerészi kémia szaktárgy oktatási céljaihoz. Hideg Kálmán olyan szemléletet alakított ki, ami biztosítja a gyógyszerészhallgatók szerves kémiai tudását, a szerkezet és hatás összefüggéseinek megértését.

A gyógyszerészi kémiai tudás már közvetlen kapcsolatban van a gyógyszerészet általános céljaival. A graduális és a szakgyógyszerész-képzés során a hallgatók és a szakgyógy-

szerész-jelöltek széles körű klinikai és egészségügyi-gazdasági ismeretekre tesznek szert, lehetővé téve a hiteles gyógyszerészi felvilágosítást, a házi orvossal vagy a klinikussal kialakított szakmai kapcsolatot. A konkrét gyakorlati tudást a hallgatók a Gyógyszerészeti Intézetben (Botz Lajos professzor vezetésével) sajátítják el. Így teljesül a hajdani Egyetemi Gyógyszertár alapítójának, Bari Zsigmond (1900-1994) gyógyszerész, egyetemi magántanár és Dávid M. Ferenc (1925-2009) egyetemi főgyógyszerész törekvése, amit Szolcsányi János (1938-2018) farmakológus akadémikus, a pécsi gyógyszerészképzés megalapítója hangoztattott: a farmakoterápiás gyakorlatban a gyógyszerész legyen az orvos egyenrangú társa.

A pécsi Gyógyszerésztudományi Kar főépülete a Rókus utca 2-es szám alatt

Forrásmunkák:

Bruckner Győző: 1952-65. Szerves Kémia, III/2. 1993. Tankönyvkiadó, Budapest

Fodor Gábor: 1960. Szerves Kémia I-II. Tankönyvkiadó, Budapest

Kajtár Márton: 1984. Változatok négy elemre I-II. Gondolat, Budapest

Krajsovsky Gábor: 2017. A Szerves Vegytani Intézet 1957-1997 közötti története. Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar Szerves Vegytani Intézet, Budapest

Szabadváry Ferenc és Szőkefalvi-Nagy Zoltán: 1972. A kémia története Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Budapest

Szép jövő? – Esszé a jövőkézségekről

Prof. Dr. Aczél Petra

Budapesti Corvinus Egyetem Kommunikáció és Szociológia Intézet

E-mail: petra.aczel@uni-corvinus.hu

Mennyit változtak az elmúlt tíz évben?

És mennyit fognak változni a következő tíz esztendőben?

Önök mit válaszolnának? 2013-ban három kutató ezt a két kérdést tette fel közel húszezer embernek, köztük különféle életkori kohorszokba tartozóknak, fiataloknak és időseknek egyaránt. Jordi Quoidbach, Daniel T. Gilbert és Timothy D. Wilsonarra voltak kíváncsiak, hogy hátra- vagy előretekintve számolunk be több változásról. És megállapították, hogy a jövőre nézve teljesen „kilátástalanok” vagyunk. Hiába emlékezünk arra a sok-sok fordulatra, amely 10 év alatt megesett velünk, a jövőre nézve azt gondoljuk, már nagyrészt marad minden így, ahogyan most van. Legyünk 18 vagy 65 évesek, legyen bárhová sorolható a személyiségünk, ebben a megítélésben nem különbözünk. A kutatók által „történelem vége illúzió”-nak keresztelt jelenség mindannyiunk életében érvényesül. Miért vagyunk ilyen visszafogottak a jövővel kapcsolatban, miért nem hisszük, gondoljuk, hogy legalább annyi változás megeshet velünk, mint a megelőző évtizedben? Mert valamit számba venni könnyebb, mint elképzelni, mondták a pszichológusok. Mert úgy hisszük, az életünk változásai végül is valamiféle nyugalom elérése felé haladnak, vetik fel a filozófusok. Mert ez az evolúciós parancsunk, hangoztatják az etológusok. Mert nem vagyunk racionálisak a döntéseinkben, hangsúlyozzák a mai közgazdászok. Mindez persze a jövő iránti orientációról is szól, amelynek feltétele, hogy éljen bennünk a jövő koncepciója, hogy kommunikáljunk arról is, ami elkövetkezik.

A jövőről pedig sokféleképp beszélhetünk. A technológia a haladás nyelvét használja. A jövő az, ami gyorsabb, kézre-állóbb, virtuálisabb és mindenben hozzánk igazított. A technológia szótárában az eljövendő mesterséges, intelligens és globális. Ez a nyelv kijelentő módban, a szenzáció jelzőivel kommunikál és jelszava az „új”. A klímanarratíva az apokalipszis hangján szólal meg. A generációs hősként ünnepelt Greta Thunberg voltaképpen a veszteség szónokája, aki a kozmikus pusztulást jósolva a jó/fiatal és gonosz/tétlen hatalom harcát tárja fel. És ő csak egy az ökofájdalom elbeszélői között. Bűnösök és ártatlanok, megtérők és ’hitetlenek’ viadala rajzolódik ki korunk klíma-retorikájában, amelyben a pánik (vagy éberség) mellett az aszkézis hirdetése az egyik legfontosabb elem. Az apokalipszisben a magukat klíma-realistának vallók – köztük Thunberg ellenképe, Naomi Seibt is – helyet akar találni, különben üzenetük elkerüli a tömegek figyelmét. Pláne, ha közben világméretű járvány zajlik.

Az egészségkommunikáció eközben a megoldások lexikonját alkalmazza a jövőre. Ennek a nyelvnek sajátja a tudomány pontossága, specifikussága és – ezért, helyenként – nehezebb-

ben érthetősége, de megjelenhet benne a világmagyarázó erővel fellépő áltudományosság is. Középpontjában a lehetőség vagy az ígélet áll. Valahogy így: feloldjuk a fájdalmat, segítjük a testet, javítjuk a jóllétet.

E három jövőnyelv-típus mindegyikében megvan az, ami belőlünk, személyekből hiányzik: a tudás, hogy a jövő tele lesz változásokkal. Miért húzódozunk egyénileg ennek megértésétől? Alvin Toffler szerint, akinek *Future Shock* c. könyve 1970-ben jelent meg, azért, mert a környezetünkben észlelhető jövőjelek, a még éretlen jövő közelsége bizonytalanná tesz minket. Ahogy Iuvenalis sommásan fogalmaz: *“et genus humanum damnatcaligofuturi”*, gyötör minket, hogy a ködön át nem látjuk a jövőt. Más, az utóbbi időben nyilvánosságra hozott-megközelítések és felmérések szerint elképzelhető, hogy az ún. jövőkézségeink hiányoznak.

Az, egyébként döntően ún. puha (nem kognitív/tudásalapú) jövőkompetenciák sorát összeállító szervezetek (többek között az Institute for the Future 2011/2016, a World Economic Forum 2016/2020a Pearson 2019, az OECD 2019) jellemzően az interjúzás, a trend-elemzés és a horizonscanning módszereivel állítják össze listáikat. Kiindulópontjuk az, hogy az elkövetkező 10 évben létrejövő munkakörök és szakmai kihívások közel 80%-át nem ismerjük még, és, hogy a technológiai, környezeti és társadalmi változások dinamikai összefüggenek és sokféle párhuzamos forgatókönyvet rajzolnak elő. Ezekben a 10-20 évre előrejelző listákban az alábbi jövőkézségek jelennek meg: a kíváncsiság (aktív hallgatás és kritikus gondolkodás), a rugalmas megküzdés (reziliencia), az adaptív gondolkodás (a hozzáigazodás képessége) a multidiszciplinaritás (a szakterületek gyakorlatban történő összekapcsolása), a társas intelligencia (a másik megértése, együttműködés), a kognitív terhek kezelése, a komplex problémamegoldás, a komputációs gondolkodás (az adatlogika megértése) és az alkotókészség. Többségüket ma még nem tudjuk robotizációval vagy a mesterséges intelligenciával helyettesíteni.

Jacob Morgan, a népszerű szerző 2020-ban *Future Leader* címmel publikálta azt a kutatását, amely a jövőbe vezető készségcsoportjait célozta kideríteni. A fentebb felsoroltak az ő eredményei között is megjelentek, annak hangsúlyozásával, hogy mindennek alapja a változásra való nyitottság, a kíváncsiság és az érdeklődés-elemző (kritikai) gondolkodás.

Mindezzel voltaképpen ugyanoda jutunk vissza. A változáshoz való viszonyunk felülvizsgálatának fontosságához. Martin Seligman és szerzőtársai (2016) ezért dedikálták új pszichológiai nézőpontokat bevezető könyvüket a jövőnek. A címe ez: *Homo Prospectus*. Azt tárgyalja, hogy az alapvetően a személyiséget a múltbeli élményekre alapító pszichológiai felfogást felválthatja az az elképzelés, amely szerint az emberi intelligencia jövőközpontú, az emberi gondolkodás, és az érzelem jövőorientált: az embert a jövője mozgatja, nem a múltja.

Mindennek a mai, sokak által tengelyforduló-kornak tartott időszakban még inkább megnő a jelentősége. Nemcsak lehetőségünk, hanem kötelességünk ezekben a napokban, években újra elővenni a két kérdést, amellyel jelen írás is kezdődött, és újra válaszolni rájuk. Immár nyitottan, előretekintve, reménytelin. Mert nincs „vége a történelemnek”, ez valóban illúzió. Hiszen velünk, általunk minden nap újra- és újrakezdődik.

Az elmekórtan művészete Műalkotások a pszichiátria tárgyköréből

Mitykó György

közművelődés szakember

mityko@caesar.elte.hu

Az idők folyamán a képzőművészek egyfajta krónikásaivá váltak a tudományok és az alkalmazott tudományok fejlődésének. Számos képzőművészeti alkotás ábrázol tudóst, orvost, vagy épp egy találmányt, azonban az is megesett, hogy a reflexió elismerés helyett gunyoros karikatúra formájában érkezett.

A felső paleolitikum végén jelent meg a koponyalékelés, melyet az indokoltnál némiképp gyakrabban alkalmaztak eleink, így az epilepsziát és a gyakori fejfájást is ezzel próbálták gyógyítani. Amennyiben nem szakrális célzattal végeztek jelképes trepanációt, hanem sebészeti meg is nyitották a koponyát, akkor a nyílást gyakorta fémlappal fedték be, mely a gyógyulás idején védte a lágyrészeket a fertőzéstől és a mechanikai behatásoktól. A fémlapot bőr alatti implantátumként, vagy fejfedőbe varrva is használták.

A trepanációnak állított szatirikus emléket Hieronymus Bosch (1450 körül-1516) A kőmetzés, vagy más néven A balgaság gyógyítása című festményével. Az 1501-1505 körül keletkezett mű egy olajfestéssel festett tölgyfa táblakép, mely a bolondság kövének kinyerését ábrázolja. A művészre jellemző az összetett szimbólumok használata, ezen az alkotásán is számos szimbolikus jelentéssel bíró elemet találhatunk.

Hieronymus Bosch - A kőmetzés (The Extraction of the Stone of Madness), 1501-1505 körül

A Bosch festmények képi világának értelmezése nem könnyű feladat, hisz a mester nem hagyott hátra sem segédletet, sem megoldókulcsot, így nem csoda, hogy A kőmetzés is többféle magyarázatot kapott az azt elemző művészettörténészekről és elmeorvosok szakemberekről. A mű egy valódi eljárás, a trepanáción alapuló elképzelt operációt ábrázol. A műtétet végző, szerzetesi csuklyát viselő személy övé uroszkóp, kezében kés látható, azonban a fe-

jén egy fordított tölcserrel ábrázolta a művész, mely a csalás jelképe, így inkább kuruzsló lehet, mintsem sebész. A műcímben szereplő kő a bolondság köve, mely egy, a középkor végén elterjedt néphagyomány szerint az örület okozója. A „műtét” azonban mégsem egy követ, hanem egy virágot távolít el a páciens fejéből. Ezt egyesek tulipánnak nézik, mely az örületet szimbolizálja a holland tulipánlázra utalva, míg mások tavirózsát látnak benne. A műalkotást 1839 óta birtokló madridi Prado Múzeum kurátorai szerint egy tavirózsafajta látható a képen, mely gyakran a pénzt szimbolizálja, ez esetben pedig a műtét díjára utalhat. A tavirózsza szimbólumot egyesek szexuális kontextusba helyezik, mint José Luis Arias Bonel, aki szerint a mű mentális kasztrációként értelmezhető, mely során a beavatkozás megszabadítja a páciens a szexuális vágytól, ezáltal az visszatérhet a keresztény erkölcsökhöz.

A „tulipán-elmélet” azonban kronológiai problémákat vet fel, mivel a tulipán csak jóval később, 1593-ban érkezett meg Hollandiába Charles de l'Ecluse, latinosított nevén Carolus Clusius orvos, botanikus jóvoltából. A tulipánhagyma birtoklása nem sokkal ezután vált státuszszimbólummá, minek nyomán a XVII. században kialakulhatott az örületet szimbolizáló holland tulipánláz.

A Közép-Ázsiából származó tulipán már közvetítéssel már a XI. században megjelent Európában, így ha Hieronymus Bosch az utazásai során találkozott is ilyen a növénnel, az semmiképp sem szimbolizálhatott örületet, avagy bolondságot.

Bosch élete mindenestre a művészettörténet nagy rejtélye, hisz kevés fennmaradt adaton kívül szinte semmit sem tudunk róla. Egyesek szerint egész életét szülővárosában, Hertogenboschban élte, ahonnan nem, vagy csak alig mozdult ki, de bizonyosat nem tudhatunk. Műveire nem írt évszámot, nem vezetett dokumentációt, kizárólag a zavarba ejtően lenyűgöző műalkotásait hagyta az utókorra, melyek láttán joggal feltételezhetjük, hogy a saját világával viaskodó művész műzsája maga az ördög lehetett.

William Hogarth (1697-1764) angol grafikus és festőművész az angol nemzeti festészet megteremtője erkölcsi témájú szatirikus festményeiről és metszeteiről ismert. Művei görbe tükröt tartottak a korabeli társadalomnak, különös tekintettel a középosztályra és az arisztokráciára. Hogarth ezüstművesnek tanult, majd létrehozta saját vállalkozását. Főleg heraldikus mintákat készített, de unalmasnak találta, majd rajzolni tanult Sir James Thornhill festőművésznél, akinek megszöktette és feleségül vette a lányát. 1732-ben bemutatta A szajha útja (A Harlot's Progress) című áttörő sikert elért festménysorozatát, amiből metszeteket is készített. Sokan másolni kezdték a sikeres sorozatot, ám az így eladott példányok után Hogarth nem jutott jövedelemhez, ezért a parlamentben a szerzői jogok védelméért lobbizott. Ennek eredményeképp 1735-ben megszületett a művészeti alkotások másolása ellen védelmet nyújtó szerzői jogi törvény, amit „Hogarth-törvénynek” is hívnak (The Engraving Copyright Act / “Hogarth's Act”).

1735-ben már a szerzői jogi törvény oltalma alatt jelent meg Hogarth második festménysorozata, A kéjenc útja, vagy Az aranyifjú útja (A Rake's Progress / The Rake's Progress), melyből a korábbi gyakorlathoz hasonlóan metszetek is készültek. A nyolc részből álló sorozat utolsó panelje a korabeli elmegyógyintézet leghitelesebb ábrázolása, melynek Az Örültek há-

zában (In the Madhouse) címet adta a művész. A mű a londoni Betlehemi Szűz Mária Kórház (Hospital of St. Mary of Bethlem) ábrázolja, mely 1330 óta működik kórházként. A Bethlem szóból a köznyelv Bedlam-et csinált, mely a tébolyda mellett a mentális problémákkal küzdő személyek gúnyos jelzőjévé is vált (bolond, dilinyós).

A londoni Betlehemi Szűz Mária Kórház, más néven a Bedlam

A történet egy erkölcsi példázat, melynek főszereplője egy Tom Rakewell nevű fiatalember, akinek a jellemében a művész megformázta a korabeli angol társadalom álságosságát, viszásságait és a módot, ahogy az úrgazdagok utánózták az arisztokráciát. Az aranyifjú fukar apja halála után mesés vagyont örököelve világi hívságok és élvezetek hajszolására pazarolja el örökségét, érdekből elvesz egy öregasszonyt, hogy aztán annak is elkártyázza a vagyonát, adósok börtönébe jut, majd az életét az őrültek házában fejezi be.

A kendőzetlen őszinteséggel ábrázolt mű tragikuma, hogy a földön félmeztelenül fekvő halálkóli Rakewell mögött a háttérben két úrhölgy is látható, akik a tébolyda fizetővendégei, ugyanis a XVI. század elejétől vásári mulatságként pénzért be lehetett menni a Bedlam-be megnézni, hogyan szenvednek az őrülde sanyarú sorsú lakói. Ez a szórakozás az úri közönség soraiban igen népszerű volt.

William Hogarth - A kéjenc útja (A Rake's Progress), 1735

A képen különféle téveszmés zavarral küzdő betegek vannak ábrázolva, mint a papírteker-csen át a mennyezetet kémlelő csillagász, vagy a mérőszalagot kezében tekergető, magát szabónak képzelő férfi, aki talán már Tom Rakewell halotti leplét szabná. A kép sarkán látható papírcsákós alak pápai keresztet tart, eközben bizonyára misét pontifikál. A mellette játszó muzsikus hegedűn kíséri a pontifikációt, ám a partitúráját inkább a fejére teszi. Előttük egy

melankolikus férfi ül, aki nem reagál a körülötte zajló eseményekre, sem a kutyaugatásra. Az 55-ös cellában meztelen a király, pontosabban a magát annak képzelő téveszmés beteg, de a jogart és a koronát így is viseli.

Az aranyifjú közelgő halálát jelzi, hogy egy férfi bizonyára kinyitni készül a lábbilincsét. Egykori barátnője, Sarah Young, akit terhesen elhagyott most mellé térdel, a karját fogja és együttérző mély fájdalommal tekint egykori szerelmére.

A metszeteken egy évvel a halála előtt, 1763-ban némi módosítást végzett a mester. Elfordította a nézelődő legyezős dáma fejét, megváltoztatta Rakewell testtartását, és egy 1763-as fél pennyt rajzolt a falra az 54-es és 55-ös cellák ajtóinak közé, melyen Britannia istennőt vadul lobogó hajjal ábrázolta, utalván arra, hogy ő is megőrült. A metszetekre John Hoadly költő Örület, az agyad káosza ("Madness, Thou Chaos of Ye Brain") című művét vészték.

Az 1763-as módosított metszet nagy felbontású fotója elérhető a Metropolitan Művészeti Múzeum oldalán az alábbi linken: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/399561>

Igor Sztravinszkij 1947-ben Chicagóban járt, ahol az Art Institut of Chicago kiállításán megtekintette A kéjenc útja sorozatot William Hogarth-tól. A mű akkora hatással volt rá, hogy 1947. november 12-én Wystan Hugh Auden költővel együtt elkezdte írni a műalkotás ihlette háromfelvonásos Mozart-stílusú operáját. Sztravinszkij azonos címen (The Rake's Progress) jelentette meg művét, amivel magyar fordításban A kéjenc útja mellett A léhaság útja címen is találkozhatunk. Az opera bemutatójára a velencei Teatro La Fenice színházban került sor 1951. szeptember 11-én.

A Hogarth által ábrázolt Betlehemi Szűz Mária Kórház, a Bedlam Anglia legrégebbi elmegyógyintézete. Az épület 1676-ban felújításon esett át, aminek következtében kívülről jobban hasonlított Versailles-ra, mint egy elmegyógyintézetre. Az épületet a francia uralkodók párizsi lakhelye, a Tuileriák palotája ihlette. A korinthuszi oszlopfőkkel díszített pazar külső miatt az örültek palotájának is hívták.

Metszet 1784-ből Caius Gabriel Cibber A tomboló és melankolikus örület (Raving and Melancholy Madness) szoborpárja nyomán

Természetesen a külső csak megtévesztés, az épület nyomorúságosan komor belsőt takart, ahol sanyarú körülmények között tartották a betegeket. Az épület kapuja művészettörténeti érdekesség, ugyanis a kaput tartó oszlopokat Caius Gabriel Cibber (1630-1700) dán szob-

rászművész szoborpárja díszítette, A tomboló és melankolikus örület (Raving and Melancholy Madness), melyeket a művész az 1670-es évek elején készített. A korabeli London látványosságai közé tartozó szoborpár 1676 és 1815 között fogadta az intézménybe érkezőket. 1815-ben a palotát elbontották, s az elmegyógyintézet a St George's Fields-re költözött, majd 1930-ban a mai helyére került, Beckenham-be. A szoborpár azonban nem semmisült meg, hanem bekerült a kórházban 2015-ben létesült Elme Múzeum, a Bethlem Museum of the Mind kiállítási darabjai közé.

Caius Gabriel Cibber - A tomboló és melankolikus örület (Raving and Melancholy Madness), 1670-es évek eleje

Cibber emberméretű szobrai dramatizálják a mániákus és a melankolikus tünetek ellentétét, melyek az elmeműködés megértésének központi elemei voltak a középkortól kezdődően. A szobor készítésének idején ez a két tünetcsoport volt a legáltalánosabb diagnózis. A melankolikus beteget formázó alak beletörődik a tehetetlenségbe, teste és arca megnyugodott már, ám tekintetéből áramlik a reménytelen vágyakozás, miközben szemei a távolba merednek. Ezzel szemben a tomboló örület dühtől és fájdalomtól eltorzult arccal, haragosan üvöltve, meztelenül fekszik a kőpadlóhoz láncolva, miközben kezeit ökölbe szorítja, s végtagjai görcsbe rándultak.

Az elmebetegek életkörülményeinek javítása és emberségessé tétele Philippe Pinel (1745-1825) francia orvosnak köszönhető, aki egy barátja öngyilkosságának hatására kezdett mentális betegségekkel foglalkozni. Pinel-t a modern pszichiátria atyjának tartják, aki bevezette a megértésen és empátián alapuló erkölcsi kezelést (le traité moral).

1793-ban kinevezték a férfibörtönként és férfi elmegyógyintézetként működő Bicêtre főorvosának, ahol mintegy 4000 elítéltet és elesettet, valamint 200 elmebeteget tartottak fogva. Pinel a korábbi gyakorlattal ellentétben naponta akár többször is felkereste betegeit, beszélgetett velük, állapotukról illetve a megfigyeléseiről jegyzeteket készített. Két évvel később, 1795-ben Pinelt főorvosnak nevezték ki a Bicêtre-től kétszer akkora párizsi Salpêtriére-be. A Salpêtriére női menedékként, börtönként és elmegyógyintézetként működött. Pinel hangsúlyozta a lélektani alapon történő kezelés fontosságát, s megszabadította betegeit a láncoktól. A Harmadik Köztársaság idején a Salpêtriére megbízta Tony Robert-Fleury (1837-1911) francia festőművészt, hogy fesse meg Pinel-t, amint felszabadítja a nőket láncoktól. Bár a láncok Pinel által elrendelt levételét többen mitikus gesztusnak vélik, az tagadhatatlan, hogy az ellátás humanizációjával nagyban előmozdította az elmegyógyászat fejlődését.

A Pinel elrendeli a láncok levételét a Salpêtrière-ben (Pinel, médecin en chef de la Salpêtrière, délivrant les aliénés de leurs chaînes) című mű 1876-ban készült el. A festmény bal fele nyugalmas, központi figurája a bal kezében botot tartó Pinel, kinek jobb kezét hálája jeléül egy melléje térdelő fiatal nő megcsókolja. Körülötte több kísérő, köztük minden bizonynyal a kórház dolgozói figyelik az eseményeket, amint egy szakadt ruházatú ápoltról épp lekerülnek a láncok. A kikötéstől elgyötört beteg ábrázolása, mimikája bizakodást sugall, miközben a mögötte álló férfi leveszi a nő derekáról a lánc rögzítéséhez használt bilincs alakú vasalatot. Pinel mögött láthatunk egy ülő nőt, aki babát tart az ölében, egy fején leplet viselő nőt, aki bizonyára épp imába foglalja jótevője nevét, valamint egy kalapos, elegánsabb ruházatú idős hölgyet, aki élénk érdeklődéssel figyeli az eseményeket, hisz még maga is vár a hátravetett kezeit összekötő lánc eltávolítására. A festmény jobb fele ennek a nyugalomnak az ellentéte, ahol az oszlopokhoz láncolt elmebetegek szenvedéseit ábrázolta a festő. A leláncolt nők tekintete zavarodott, arckifejezésük és testtartásuk görcsös, arcukon kiül gyötrelmek krónikája. Egy rohamot kapott fiatal nő háttal a földön fekszik, ruháját a mellén széthúzza, mintha a csupasz mellkas a lélek fuldoklására utalna. Egy leláncolt öregasszony a szenvedő felé nyújtja kezeit, jelezvén, hogy az elmebetegek is emberi lények, vannak érzéseik, képesek az empátiára, illetve az egymás iránti emberséges bánásmódra.

*Tony Robert-Fleury - Pinel elrendeli a láncok levételét a Salpêtrière-ben
(Pinel, médecin en chef de la Salpêtrière, délivrant les aliénés de leurs chaînes), 1876*

Irodalomjegyzék

Harris, J.C.: A Rake's Progress: "Bedlam". In: Archives of General Psychiatry. 2003. 60. 4. pp. 338-339. doi.org/10.1001/archpsyc.60.4.338

Harris, J.C.: Pinel Delivering the Insane. In: Archives of General Psychiatry. 2003. 60. 6. pp. 552. doi.org/10.1001/archpsyc.60.6.552

Crichton, P.: Stravinsky, Hogarth and Bedlam. In: Psychiatric Bulletin. 1995. 19., 196-498. <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/94DB979E946CDB9845E412E069141084/S0955603600060761a.pdf/>

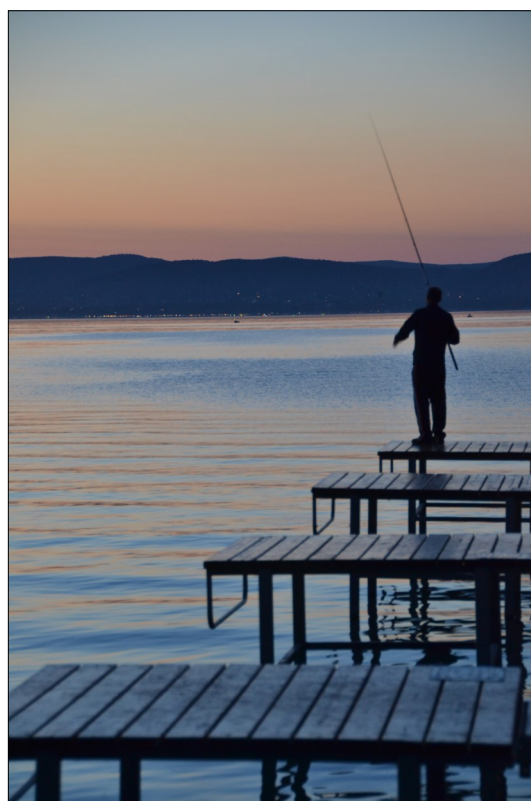
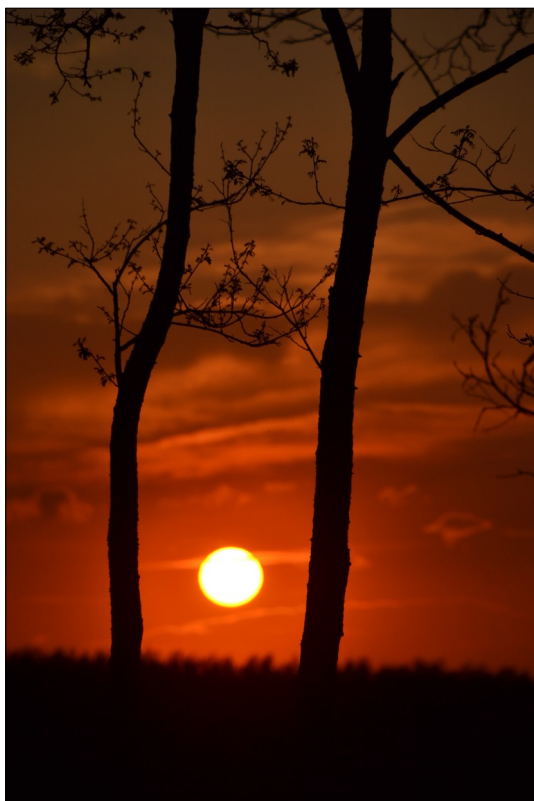
stravinsky_hogarth_and_bedlam.pdf

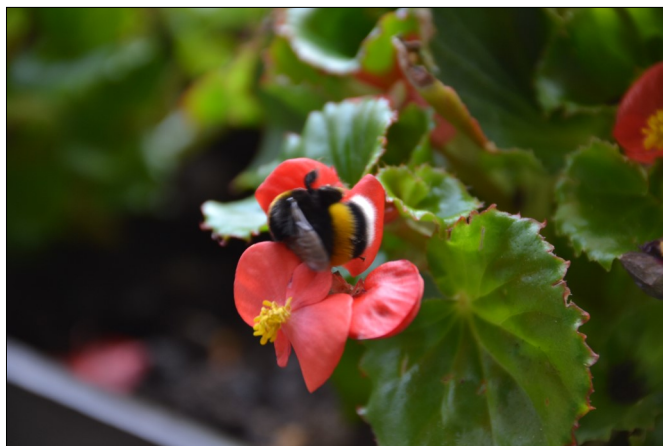
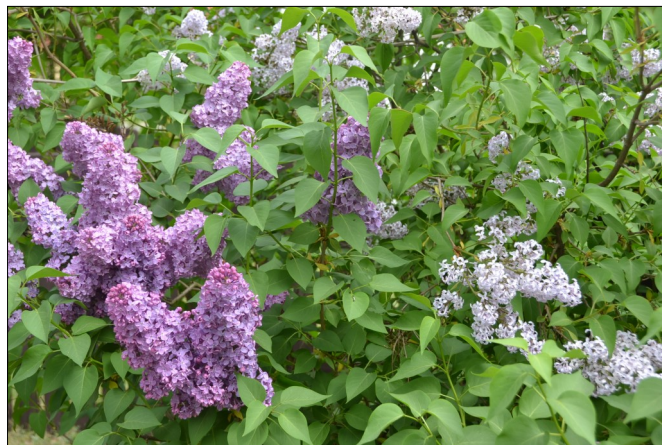
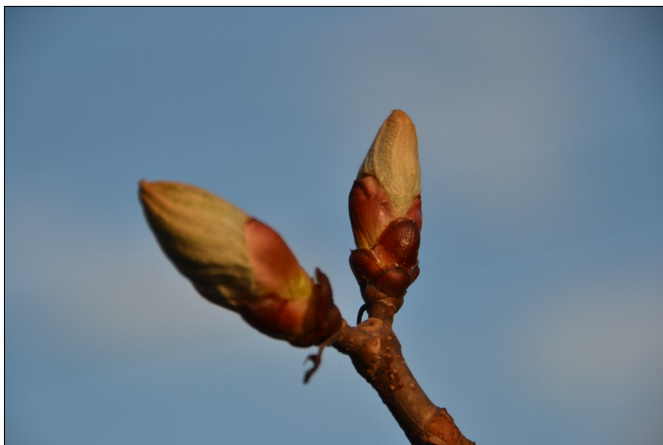
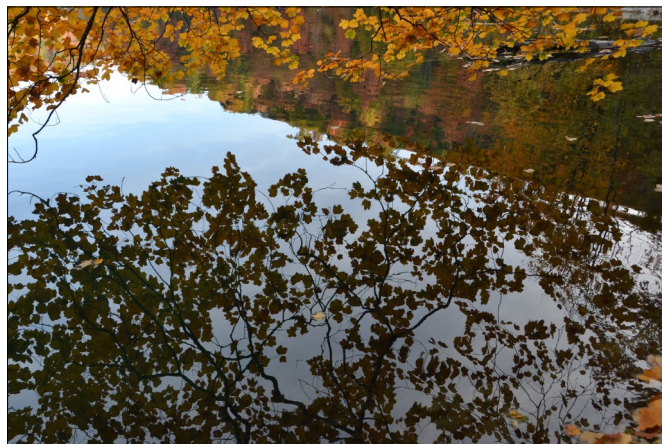
Évszakok

Németh Sándor

Bethesda Gyermekkórház Kórházlelkészi és lelkipálcódozóí szolgálat

E-mail: nemethsándor4@gmail.com

**A szakkönyvtárak új feladata a kutatási adatok menedzselése :
Beszélgetés Buzsáki György Biggs professzorral
a könyvtárak jövőjéről (is)**

Dr. Gracza Tünde

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

E-mail: tunde.gracza@aok.pte.hu

Néhány gondolat a szakkönyvtárak jövőjéről

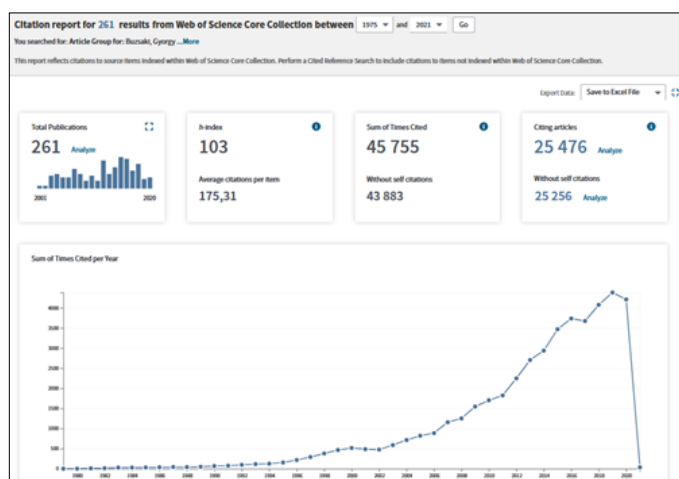
A kutatási tevékenység során a nyílt hozzáférésű dokumentumok használatának előtérbe kerülése a tudományos könyvtárakban folyó munkára is hatással van. Egyre több szakmai fórum témája a **könyvtárak jövője** és ennek egyik meghatározó eleme, a könyvtárosok kompetenciáinak változása. A koronavírus okozta pandémia – Richard Charles Horton, a Lancet főszerkesztője szerint szindémia [1] – következményeként könyvtáraink csaknem fél éve zárva tartanak. Sajnálatos, hogy a zárvatartást megerősítő 484/2020 kormányrendelet furcsán megfogalmazott mondata: „**A szabadidős létesítmények használata tilos, beleértve különösen a fitnesstermeket, fedett uszodákat, múzeumokat, **könyvtárakat**, mozikat, állatkerteket és korcsolyapályákat** a szakkönyvtárakra is vonatkozik. Az elrendelt zárvatartás során mindkét kérdés – könyvtárak jövője és a könyvtárosok kompetenciái – egyre aktuálisabbá válik.

Csaknem negyven éve dolgozom szakkönyvtárban. Ez idő alatt többször tapasztaltam, hogy ha a **könyvtárak jövőjével** kapcsolatban kételyeink támadnak nem elég a szakirodalom olvasása, a mások jó tapasztalatainak átvétele. Kutatóinkhoz kell fordulnunk! Azáltal, hogy remekül tájékozódnak a tudományos világ útvesztőiben, számunkra – könyvtárosok számára – is segítséget nyújtanak, és már többször általuk találtuk meg a számunkra „a túlélést” jelentő helyes irányt.

Ezek a gondolatok motoszkáltak a fejemben, miközben kerestem azt a kutatót, aki számunkra a legmegfelelőbb lehet. Buzsáki György Agy-díjas[2] Biggs professzor[3] személyében a legjobbat sikerült megtalálnom!

Számtalan díj nyertese, melyek közül csupán kettőt szeretnék megemlíteni: 2020-ban elnyerte a *Society for Neuroscience* egyik alapítójáról elnevezett **Ralph W. Gerard Díjat**, 2011-ben *Somogyi Péter* és *Freud Tamás* professzorokkal megosztva a **The Brain Prize-t**. Fenti állításomat az általa írt, illetve szerkesztett hét könyvön, 48 könyvfejezeten és 400 tudományos cikkén kívül még az is bizonyítja, hogy az Idegtudományi Társaság 50., 2019-ben Chicagóban megrendezett konferenciáján **hétezeren** hallgatták meg az előadását.

Magyar könyvtárosként a 2020. december 10-én a Web of Science adatbázisban is megkerestem a Buzsáki professzor úrra vonatkozó adatokat:

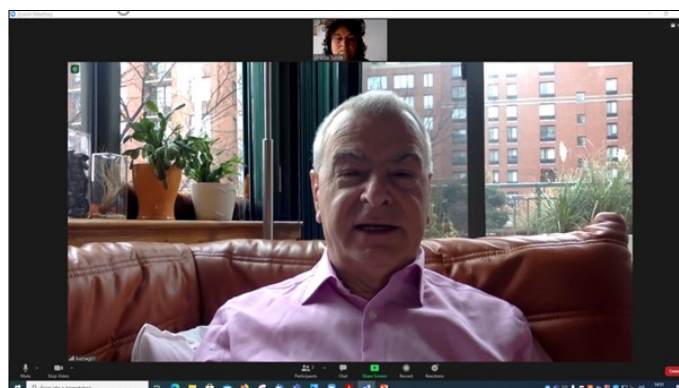

Hogy mennyire lenyűgözőek ezek a mérőszámok? Érdekességgéppen egy táblázatba rendeztem a 2020-as orvosi Nobel-díjasok értékelését:

	WOS-ban szereplő publikációk száma	h-index	összes idézés száma
Alter, Harvey	430	95	37839
Houghton, Michael	205	62	14456
Rice, Charles	514	128	56079

Buzsáki professzor elérhetőségét is ebben az adatbázisban találtam meg. Nagyszerűségét mi sem bizonyítja jobban annál, hogy a december 2-án írt e-mailemre amelyben számos – az orvosi könyvtárak jövőjére vonatkozó kérdést tettem fel[4] – azonnal válaszolt és biztosított a számomra egy 15 perces beszélgetést zoom-on[5] keresztül. Rövid, közvetlen válaszában írta: „Utoljára a Szabó Ervin Könyvtárban voltam pár éve, amikor egy filmet csinált egy dán cég velem. Olvasni 20 éve nem jártam könyvtárba. Mégis 100-szor többet olvasok mint 20 évvel ezelőtt.”

Nem csoda tehát, hogy az általa megadott időpontnál már jóval előbb a számítógépemnél ültem és vártam, hogy ő is kapcsolódjon! Másodpercre pontosan jelentkezett és beszélgetni kezdtünk. Megengedte volna, hogy felvételt készítsek az elhangzottakról, de a technika ördöge megréfált. Megígérte hát, hogy átolvassa az alábbi sorokat és ha szükséges, javítja azokat!

Dr. Buzsáki György

Dr. Buzsáki Györgyről számos cikk jelent meg az elmúlt évek során. A fantasztikus karrierjének állomásait a <https://buzsakilab.com/wp/buzsaki/> oldalról ismerhetik meg az érdeklődők. Életéről bővebben egy vele készült riportban mesélt, mely 2017-ben jelent meg a Jelenkor című folyóiratban[6]. Az alábbi kiemelések főként ebből a közleményből származnak, csupán a 2020. december 2-ai személyes beszélgetésünk során készített jegyzeteimből egészítettem ki azokat.

Buzsáki György Kaposvárott született 1949. november 24-én. A technika iránti érdeklődése hamar megmutatkozott és az évek múlásával ez csak erősödött benne, a gimnáziumi évek alatt rádióamatőrkedött. A Műszaki Egyetemre szeretett volna bekerülni, de anyagi helyzete ezt nem tette lehetővé. A Pécsi Orvostudományi Egyetem (POTE) hallgatója lett, diplomáját 1974-ben kapta meg. Orvostanhallgató korában az Élettani Intézetben egy oszcilloszkópot pillantott meg, és talán abban a pillanatban eldőlt a sorsa. Szerepet kért és kapott az intézeti kutatásokból. Az Оганес Герамович Баклаваджян (1922-2001) szovjet és Ángyán Lajos magyar fiziológusokkal közösen írt első – orosz nyelvű – publikációja 1973-ban jelent meg.[7] E cikket és az ezt megelőző egy éves kutatást, bár Buzsáki Professzor a tudomány szempontjából elfecsérelt időnek tartja, mégis fontosnak tartottam megemlíteni. A megjelent cikket talán soha nem idézte senki, viszont a sebészetben igen jártas örmény professzortól [8], az elvégzett rengeteg állatkísérlet során megtanult operálni. Bármilyen feladatot kapott, – és ez az egész tudományos munkásságára jellemző – éjt nappallá téve, rendkívül keményen, elszántan és elkötelezetten dolgozott mindig és mindenből profitált valamit.

A Pécsen eltöltött évek alatt nagyszerű technikai képzést kapott dr. Karmos Györgytől, majd a Grastyán György[9] professzor által vezetett kutatócsoport tagja volt.

*Grastyán György professzor és a fiatal dr. Buzsáki György
fotó: Vadas Zs.: Hullámgörbék üzenete. Magyar Ifjúság. 1978. 22. 7. 8-9. cikkből[10]*

A macskák agyi folyamataira vonatkozó közös munkájuk eredménye az általuk elnevezett „mágneses reakció” és az „úgynevezett hippokampális théta-oszcilláció” mechanizmusai. Buzsáki professzor erre az időre, kettőjük munkájára így emlékezett vissza: „jó sok publikáción kellett végigrágnom magam, sokat kellett segítenem, és rengeteg mindent tanultam az alkotás folyamatából. Hogy is fejezzem ki magam? Bekerültem a professzor agyába. Megismertem a

gondolkodásmódját. Ez volt a legjobb, ami történhetett velem... a gondolkodás, a kritika, a nagyobb területek átlátása az, amit mesteremtől ezen évek alatt tanultam.”

Hogy milyen könyvtárhasználati szokásai voltak abban az időben a fiatal *Buzsáki György*-nek? Szorgalmasan látogatta a POTE *dr. Rúzsás Lajosné* vezette orvosi könyvtára olvasótermeit, és Grastyán professzorral együtt konkrét szakfolyóiratok és szakkönyvek beszerzésére tettek javaslatot. Aranyértékűnek tartották azokat a különlenyomatokat – feltételezésem szerint ezeket többnyire a POTE-ra 1963 óta előfizetett Current Contents Life Science révén sikerült beszerezni –, amelyek sokszor a szerzők által dedikálva érkeztek meg és amelyeket a fiatal tudós jegyzetekkel látott el.

Az Élettani Intézet professzorának remek külföldi kapcsolatai voltak, sokat jártak „nyugatra” kutatni. Buzsáki Györgynek is nemsokára lehetősége nyílt arra, hogy külföldön folytassa kutatásait. Hosszú évek megfeszített munkájával, – Grastyán professzorra hivatkozva – és többek között a San Antonio, San Diego, Svédország, New Jersey különböző egyetemlein és kutatóhelyein gyűjtött tapasztalatokkal felvértezve végül sikerült olyan kutatóhelyre kerülnie, ahol végre a saját meggyőződését – miszerint *„az agy fő dolga, hogy jósolja a jövőt, a jósláshoz pedig cselekednie kell, hogy tapasztalatot gyűjtsön”* – igazoló kutatásba foghatott.[11] A mai napig a hippokampuszal foglalkozik.

Persze bennünket könyvtárosokat különösen érdekel, hogy változtak-e a könyvtárhasználati szokásai? Napjainkban, világhírű kutatóként hogyan jut szakirodalomhoz? Az „E” vagy a „P” formátumú szakiradalmat preferálja? Mi a véleménye a „publish or perish” gyakorlatról?

Lakóhelyéről 40 perc alatt ér be vonattal a munkahelyére – NYU Neuroscience Institute, New York University, Langone Medical Center. Az i-Pad-je mindig nála van, így ezt az utazási időt tölti olvasással. Kutatócsapata tagjai nyomkövetik a legfrissebb híreket, újdonságokat, információkat és elektronikus úton továbbítják egymásnak azokat. Ezért írta az első e-mail-jében: *„Olvasni 20 éve nem jártam könyvtárba. Mégis 100-szor többet olvasok mint 20 évvel ezelőtt.”*

A Science mellett, a legnívósabb idegtudományi szakfolyóiratok szerkesztősegeinek tagja:

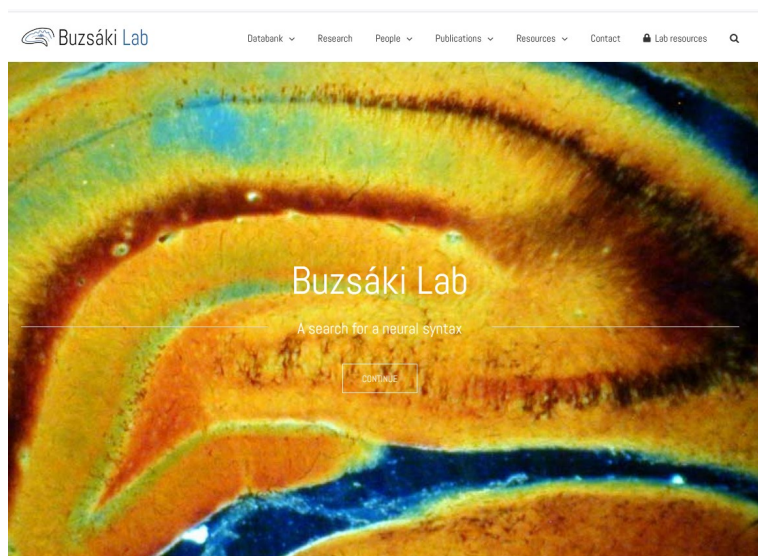
- Science (member, Board of Reviewing Editors, 2011-)
- Neuron (2001-)
- Journal of Neurophysiology (2004-)
- Reviews in The Neurosciences (2001-)
- Hippocampus (1993-)
- Brain Structure and Function (2008-)
- Translational Neuroscience (2010-)
- The Thalamus (2001-)
- Clinical Neuroscience (2004-)
- Neuroscience Research Communications (1991-)
- Journal of Neuroscience (1997-2004)
- Epilepsia (1999-2003)
- Behavioral Brain Research (1993-2010)

- Neuroscience (1989-2004); Section Editor (2000-2004)
- Restorative Neurology and Neuroscience (1991-94)
- Behavioral Neuroscience (1990-1995)

Bírálóként a „single blind” módon történő megmérést preferálja. Véleménye szerint a tudományra nagy veszélyt jelent, hogy napjainkban a publikálás üzletté kezd válni. „... mostanában mintha tapasztalnék némi idegességet. Nekem cikk kell, mondják sokan, főleg a pályakezdők közül. Nekünk ez eszünkbe sem jutott. Azért kísérleteztünk, hogy megtudjunk valamit.”

Nyomatott könyveket is olvas és persze ír is. Legutóbb megjelent könyve a *The Brain from Inside Out* már bemutatásának első napján elfogyott.

Ha a nevére keresünk, a Google keresőmotor 282.000 találatot eredményez. Ezek közül a „Buzsáki Lab”[12] oldalt szeretnénk kiemelni. A New York Egyetem Langone Orvosi Centrumának keretei között működő Buzsáki György Biggs professzor által vezetett Idegtudományi Csoport munkájának, tudományos tevékenységének és eredményeinek bemutatásán és ismertetésén kívül itt található az a tudományos adatokat prezentáló adatbank, amelyet Buzsáki professzor úr ajánlott a figyelmembe. Ezt a szabadon kutatható adatbázist az egyetemi könyvtár (NYUHSL) munkatársai menedzselik.[13] Úgy gondolom, hogy munkájuk a magyarországi kutatóhelyeket kiszolgáló könyvtárak számára követendő példaként szolgálhat.

<https://buzsakilab.com/wp/>

Néhány gondolat a kutatási adatokról

A tudományos kutatási folyamat során számos olyan adat keletkezik, amelyeket a kutatási folyamatban résztvevők gyűjtenek össze, állítanak elő azzal a céllal, hogy tevékenységüket hitelessé tegyék. Az adatok gyűjtése során keletkezhetnek olyanok, amelyeket az adott tudományos kutatási folyamat számára nem relevánsak, így nem is kerülnek be a kutatást bemutató publikációba, de egy későbbi kutatás, vagy akár más kutatók számára hasznosak lehetnének.

A gyűjtött adatok különfélék – táblázatok, metszetek, kódok, diák, képek, videók, minták, hanganyagok, stb. – és ha rendszerezni szeretnénk őket, különbözőképpen csoportosíthatók például az adatok fajtája, gyűjtésük módja, az adathordozó milyensége, az elvégzett kísérletek alanyai, stb. szerint. Talán egy közös ismervük lehet: a tudományos kutatás folyamatát/részfolyamatait bemutató közlemények **nem minden esetben használják fel teljes egészében az összegyűjtött adatokat**, így akár veszendőbe is mehetnek.

A nyílt hozzáférésű tudomány mozgalom, szabad hozzáférést kíván biztosítani a közfinanszírozásból támogatott kutatások során keletkezett tudományos közleményekhez, így az általuk felhasznált kutatási adatokhoz is. A mozgalom elindítói tulajdonképpen **a tudományos világ „zöldítését”** kívánták szolgálni a 2016-ban közreadott, a kutatási adatokra vonatkozó FAIR – Findable, Accessible, Interoperable, Reusable (megtalálható, hozzáférhető, szabványos, újrafelhasználható) – alapelvek megfogalmazásával.[14] A kutatási adatok megosztására, újboli hasznosítására, a rájuk történő hivatkozásokra ugyanolyan szabályok érvényesek, mint a kutatási tevékenység során létrehozott produktumok bármelyikére. Visszakereshető és újból felhasználható kutatási adatokat tárol pl. a Clarivate Analytics által a Web of Science felületén 2012-ben[15] indított Data Citation Index. A kutatások többsége – és ez a velük kapcsolatos adatgyűjtésekre is érvényes – valamilyen közpénzből, pályázatból, stb. finanszírozott. Jogos követelmény, hogy a róluk szóló beszámolók publikussá váljanak. A pályázó által összeállított kutatási tervnek tartalmaznia kell információkat arról, hogy a kutatás során az adatok gyűjtése milyen módon és milyen eszközökkel/szoftverekkel/protokollok szerint történik meg. De azt is fel kell tüntetni, hogy a gyűjtött adatokat hol, milyen módon kívánják tárolni, hogyan lehet ezekhez hozzáférni. Ehhez a kérdéskörhöz tartoznak a vonatkozó irányelvek, CreativeCommons-licencek is.

A NYU Health Science Library által készített kutatási adatokat tartalmazó adatbázisok az előbbieken felsoroltakon kívül a laboratóriumokban használt – egyes kísérletekre vonatkozó – feljegyzések tartalmát, a használt módszereket, protokollokat, modelleket, algoritmusokat is tartalmazzák. A könyvtár munkatársai kidolgozták, elérhetővé tették és oktatják az általuk alkalmazott – az adatok létrehozására, feldolgozására, analizálására, tárolására és a hozzáférésre vonatkozó – adatmenedzsment folyamatát.

Gyakorlatban történő megvalósítása a The Buzsáki Lab Databank.[16] A sok éve gyűjtött, speciális egér- és patkánykísérletekből származó adatok, szabadon felhasználhatók „*bárki által a világon*. Buzsáki <professzor kieg. GT> *a Neurodata Without Borders (Idegtudományi Adatok Határok Nélkül) sikeres kezdeményezés egyik alapító tagja.*”[17] Az adatbázis ezidáig több mint 50 új publikáció elkészítéséhez szolgáltatott kutatási adatokat.

További források:

[1] Horton, R.: Offline: COVID-19 is not a pandemic. Lancet. 2020. 396. 874.

[2] The Brain Prize. https://en.wikipedia.org/wiki/The_Brain_Prize

[3] Lauren Benton *Biggs professortól* e-mailben kérdeztem, hogy mit is jelent ez a cím? 2020.12.17. 16:58-kor érkezett válasza: „As with most endowed chairs, this chair is named for the donor”: https://en.wikipedia.org/wiki/Barton_Biggs

Az egyes szakterületek legkiválóbb szaktekintélyei számára Barton Biggs családja (ezt Buzsáki professzortól tudom) által biztosított alapítványi professzúra. <https://www.proz.com/kudoz/english-to-hungarian/education-pedagogy/5823833-endowment-professorship.html> Buzsáki professzor fontosnak tartja azt is: *Itt <Amerikában. kieg. GT.> a kiemelt professzoroknak (endowed chair, mint a Biggs cím) előnye, hogy nem kell adminisztratív tevékenységgel vesződni. Míg MO-on intézetvezetőnek lenni presztizs, itt nyűg, amire nagyon jó tudósok ritkán vállalkoznak. Az intézetek adminisztratív vezetője (igazgató) rendszerint csak 4 évig tartó felelősség. Ettől én mindig megmenekültem.*

[4] Kutatásai során használja-e a könyvtárat? Mekkora könyvtár áll az Önök rendelkezésére? Az Ön szakterületéhez mennyi és milyen szakirodalom kapcsolódik? Az elektronikus szakirodalmat helyezi előtérbe, vagy szívesen használ nyomtatott szakirodalmat? Hol és mikor „találkozott” először szakkönyvtárral?

[5] <https://zoom.us/>

[6] Buzsáki Gy.: A megfejthetetlen mezsgyéjén. Sz. Koncz István beszélgetése.

http://www.jelenkor.net/userfiles/archivum/JELENKOR_2017-07-08.pdf

[7] [Electrophysiological analysis of the effect of atropine on the self-stimulation reaction in cats]. Acta Physiol Acad Sci Hung. 1973. 44. 217-26.

[8] Buzsáki professzor úr az alábbi megjegyzést fűzte hozzá: „*Háttér: Én akkor Grastyán illetve Karmos György adjunktus laborjában voltam TDK-s. De mindketten elmentek Amerikába, így maradt Ángyán Lajos egy fél évre. (Ő is jó sebész volt.)*”

[9] Grastyán professzorról és kutatásairól 2019-ben közreadtunk egy összefoglalót az Orvosi Könyvtárak hasábjain. Gracza T.: 95 éve született Grastyán Endre élettanász. Orv. Könyvtárak. 2019. 16. 3. 79-80.

[10] Buzsáki professzor megjegyzése a fotóhoz: „*Hah, ezt én sohasem láttam. Ez egyike a nagyon kevés fotóknak amin Grastyánnal együtt vagyunk. Ez az ő irodájában készült.*”

[11] Buzsáki professzor megjegyzése: „*New Jerseyben a Rutgers Egyetemen 20 évet töltöttem, és ott már sokat gondolkoztam, dolgoztam ezen a témán.*”

[12] <https://buzsakilab.com/wp/#main>

[13] Az alábbiakban a NYUHSL Data Management Class PowerPoint című dokumentum – mely a https://hslguides.med.nyu.edu/data_management oldalon található –, több diáját is felhasználtam. Melegen ajánlom a teljes anyag áttanulmányozását a téma iránt érdeklődők számára.

[14] Wilkinson, M., Dumontier, M., Aalbersberg, I. et al.: The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship. Sci Data 3, 160018 (2016). <https://doi.org/10.1038/sdata.2016.18>

[15] A dátum a Mervyn Prince, Product Support, Customer Service, Clrivate által 2021. 01. 12. 15:01. keltezett e-mail-ben található.

[16] <https://buzsakilab.com/wp/database/>

[17] Buzsáki professzor által küldött linkek:

<https://www.kavlifoundation.org/neurodata-without-borders>

<https://www.nwb.org/>

Kedves leendő Szerzőink! Az Orvosi Könyvtárak rovatainak, és azok röviden megfogalmazott tartalmainak alábbi felsorolásával szeretnénk biztatni Önöket arra, hogy ha van mondanivalójuk, osszák meg velünk!

Előre is köszönjük: Szerkesztők

- **HÍREK / NEWS** – Rövid tudósítások a könyvtárüggyel, egészségüggyel, kórházüggyel, stb. kapcsolatos újdonságokról.
- **MOKSZ / HMLA** – Cikkek a MOKSZ egészét érintő általános kérdésekről.
- **ESEMÉNYEK / EVENTS** – Általános tudósítások a MOKSZ szervezte rendezvényekről.
- **HONLAP / HOMEPAGE** – A MOKSZ honlapjának érdekességeiről, újdonságairól.
- **KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS / EDUCATION, TRAINING** – Általános tudósítás a MOKSZ szervezte képzésekről, továbbképzésekről.
- **BESZÁMOLÓK / REPORTS** – Tudósítások szakmai eseményekről.
- **KIÁLLÍTÁSOK / EXHIBITIONS** – Beszámolók a MOKSZ tagjai által készített kiállításokról, vagy más – egészségüggyel, vagy könyvtárral kapcsolatos – kiállításról.
- **TUDOMÁNYMETRIA / SCIENCE METRICS** – Újdonságok a tudománymetria témaköréből.
- **EREDETI KÖZLEMÉNYEK / ORIGINAL ARTICLES** – A szerzők által elért új tudományos eredményekről szóló közlemények.
- **ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNYEK / REVIEW ARTICLES** – Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért kutatási eredmények összegzése.
- **REFERÁTUMOK /REVIEWS** – Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával.
- **INNEN-ONNAN / FORM HERE AND THERE** – Közérdeklődésre számot tartó projektek/jelenségek/események az orvosi könyvtárak illetve az egészségügy, orvostudomány életéből.
- **ÉRDEKESSÉGEK / CURIOSITIES** – Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások.
- **ELMONDOM HÁT MINDENKINEK / SO I WILL TELL IT EVERYONE** – Lehetőség az elszánt, nyitott, bátor munkatársak számára, hogy véleményüket, gondolatukat, hozzáállásukat a világ dolgaihoz megoszthassák.
- **ÉVFORDULÓK / ANNIVERSARIES** – Projektek/jelenségek/események/híres emberek/könyvtárosok jubileumai az orvosi könyvtárak illetve az egészségügy, orvostudomány életéből.
- **KÖZTÜNK ÉLNEK / LIVING AMONG US** – A környezetünkben élő érdekes emberekről, orvosi/egészségügyi vonatkozású személyekről szóló riportok, tudósítások.
- **ELŐDEINK / PREDECESSORS** – Már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjairól szóló emlékek.
- **LÉLEK-HÚROK / SOUL STRINGS** – Tudósítások a művész vénával rendelkező, köztünk élő orvosi könyvtárosokról.
- **ÖTLETBÖRZE / BRAINSTORMING** – Trükkök, könyvtári jógyakorlatok bemutatása, amelyek segítenek túlélni, fejlődni.
- **NÉVJEGY / CARDS** – Bemutakozási lehetőség a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára.
- **NEKROLÓG / NECROLOGY** – A valaha MOKSZ tagkönyvtárban dolgozó elhunyt munkatársaink életútjáról szóló emlékezés.
- **ÜNNEPI GONDOLATOK / FESTIVE THOUGHTS** – Az éppen aktuális ünnepel kapcsolatos írások.

A folyóirat célja:

Az Orvosi Könyvtárak folyóirat célja aktuális orvosi könyvtárosi, könyvtárszakmai és egészségügyi témájú információk közlése. Ezen belül megjelentet eredeti és összefoglaló közleményeket, beszámolókat, híradást ad szakmai képzési lehetőségekről, úti jelentéseket, MOKSZ tagkönyvtárakat érintő híreket közöl, valamint az orvos és könyvtáros szakma képző intézményeinek hallgatói számára publikálási lehetőséget biztosít, közli a hallgatók írásait, illetve azok kivonatát. A kéziratok elbírálásának, illetve elfogadásának joga a szerkesztőséget illeti. Az eredeti közlemények elbírálása peer-review rendszerben történik.

Kéziratok beküldése:

A kéziratokat a szerkesztőség a gracza.tunde@lib.pte.hu e-mail címen fogadja. Az eredeti közlemények Orvosi Könyvtárakban való publikálásának feltétele, hogy a cikk korábban még nem jelent meg és az Orvosi Könyvtárakhoz való benyújtással egy időben máshova még nem került beadásra, valamint a kézirat benyújtását valamennyi szerző jóváhagyta és a közlemény a Helsinki deklaráció (1975, revízió 2008) előírásainak megfelel.

Az eredeti közlemények szerkezete:

A címdoldalon magyar és angol nyelvű cím, szerző(k) neve és munkahelye(i) (a szerző neve mellett felső indexszel jelölve); magyar és angol nyelvű összefoglaló max. 80-80 szó terjedelemben, megfogalmazásában a közlemény lényegét megragadó és annak szerkezetét követő; magyar és angol nyelvű kulcsszavak (max. 4-4); rövidítések jegyzéke (angol nyelvű rövidítések lehetőség szerinti lefordításával); szöveg (bevezetés, cél, módszer, eredmények, discussio/megbeszélés); irodalomjegyzék (Vancouver stílus); táblázatok, ábrák; táblázatok és ábrák jegyzéke; levelező szerző elérhetősége.

A folyóiratban megjelent közlemények a Creative Commons Nevezd meg! 4.0 nemzetközi licenc feltételeinek megfelelően használhatók fel. (<https://creativecommons.org/>)

A Szerkesztőség címe: 7624 Pécs, Szigeti út 12.

A megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelnek.

For the content of the articles the authors are responsible.

Fotó: Németh Sándor

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének
negyedévenként megjelenő hivatalos lapja
ISSN 2061-036X (Nyomtatott)
ISSN 2061-0378 (Online)
Honlap: <http://moksz.org>
Facebook: <https://www.facebook.com/orvosikvtarak>
Kiadja: A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége
1125 Budapest, Diós árok 3.
Tel: +36 30 5888203
Felelős kiadó: Szluka Péter
Felelős szerkesztő: Dr. Gracza Tünde
Szerkesztőbizottság:
Dr. Gracza Tünde
E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu
Kárpáti Zoltánné Tölgyesi Ágnes
E-mail: tolgyag@bmkk.eu
Pogányné Dr. Rózsa Gabriella
E-mail: prg1971.05.29@gmail.com
Szerkesztőség címe:
7624 Pécs, Szigeti út 12.
E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu
Adószám: 18230082-1-42
Nyomtatásban megjelenik 50 példányban
DOI: 10.18424/OK.2021.1

